SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 34
31/2019
3. august 2019

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LITERÁT ĽUDOVÍT ŠTEVKO – BIELENIE PAMÄTI NÁRODA Strana 4.

EURÓPSKE AJ SLOVENSKÉ POUČENIA Z LETNEJ HELADY Strana 5.

TREND ÚBYTKU OBYVATEĽSTVA NA SLOVENSKU JE HROZIVÝ Strana 6.

TATRANSKÉ KULTÚRNE LETO V DRUHEJ BOHATEJ POLOVICI Strana 9.

MATIČIAR JÁN VANOVIČ A JEHO NÁRODNÉ AKTIVITY Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V časoch, keď sa voda sypala a piesok sa lial, keď za Slovan hrali Slováci, keď bolo hospodárstvo v štáte centralizované a plánované (najmenej na päťročnice), keď sme (okrem futbalu) dosahovali sebestačnosť v potravinách – teda v strategickom artikli – existovalo čosi, čo malo skratku ČSN a bolo to takmer na všetkom.

My čo máme nad tých šesťdesiat, môžeme dosvedčiť, že potravín bolo vtedy dosť, až na dajaké banány a pár drobností na papalášske stoly, ktoré sa kupovali za bony (poukážky, ktoré nahrádzali zahraničnú menu, obyčajne doláre; poznámka autora) od vekslákov, čo dnes majú väčšinu nášho sprivatizovaného hospodárstva v rukách... Lebo štát je vraj nanič – aj ako hospodár (?).

Skrátka, nemuseli sme takmer nič na jedenie dovážať a ČSN (štátna norma) producentom síce neprikazovala, ako má alebo nemá byť ohnutá uhorka či mrkva, ale garantovala ich akosť. Tak ako určovala parametre všetkej produkcie v štáte. Dvojaká kvalita potravín – o ktorej sa teraz tak veľa a vehementne debatuje, až sa z nej stala naša slovenská objavná politická téma, s ktorou sme sa odvážili až do európskej centrály – bol neznámy pojem.

Mali sme svoje potraviny, nemuseli sme dovážať cudzie. Jednoduché... A myslím si, že stále platné. Vždy je bližšia košeľa ako kabát. Ak by sme mali to, čo sme mali a teraz nemáme, nemuseli by sme sa „solidárne“ na Schumanovu hanbu hádať v Štrasburgu, Bruseli či Luxemburgu, či je v „našej“ fialovej krave Milke viac margarínu a menej kakaa ako v tej rakúskej alebo vo švajčiarskej. To len ako príklad...

A keď už siahame po príkladoch, porekadlách a frazeológii, žiada sa mi pripomenúť ešte jedno, čo s vyššie naznačeným súvisí: Pozametajme si najprv pred vlastným prahom! Určite ma štve, že sme pre tých západne od českej hranice akoby stále občania „ost bloku“, ľudia druhej kategórie, ktorým postačí aj menej kvality. Ale ak si zájdete na hociktorý slovenský salaš, motorest či fastfood – ako sa im teraz hovorí – a dáte si bryndzové halušky, ako trebárs na parkovisku pred popradským aquaparkom, ale nielen tam, zistíte, že dvojaká kvalita potravín je aj u nás bežná. Najmä ak sa za bryndzu vydáva rozrobená náhradka s tvarohom. A to je toť za rohom...

Emil SEMANCO

R - 2019034

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
31
9 770862 882007

Rozvíjať a upevňovať vlastenectvo, prebúdzať a umocňovať národné povedomie

Významný sviatok hrdých Sloveniek a Slovákov

Ivan BROŽÍK – Pôvodná ilustrácia: Martin BENKA

Vždy štvrtého augusta si pripomíname pamätný deň Slovenskej republiky – Deň Matice slovenskej. Vznikla 4. 8. 1863 v Martine, kde má doteraz sídlo. Matica slovenská bola prvá slovenská inštitúcia, na pôde ktorej sa systematickejšie pestovali vlastivedné vedy, zakladalo sa múzejníctvo a archívnictvo, podnecovala sa literárna tvorba. Usilovala sa zlepšiť postavenie a hospodársku prosperitu robotných vrstiev.

„Dočasný výbor uznal tedy príhlasy a príspevky už za dostatočné k tomu, aby sa mohlo svolať sriaďujúce valné shromaždenie, i podal 1. júna 1863 kráľ. námestníkovi prosbu o dovolenie sriaďujúceho shromaždenia Slovenskej Matice na 4. augusta 1863 v Turčianskom Sv. Martine. Dovolenie oznámili mu prípisom 15. júna, a tak dočasný výbor 1. júla 1863 v 53. čísle Pešťbudínskych Vedomostí pozval prihlásivších sa členov do prvého valného, sriaďujúceho shromaždenia,“ píše vo svojom diele Dejiny Matice slovenskej Július Botto z Rozložnej, slovenský pedagóg, advokát, historik, cirkevný historik, publicista, prekladateľ a kultúrny činiteľ.

■ ZDRAVICA OD MINISTERKY

„Ctení matičiari a čitatelia Slovenských národných novín, každoročne si pripomíname pamätný deň Slovenskej republiky – Deň Matice slovenskej. Zakladajúcim valným zhromaždením ustanovizne 4. augusta 1863 v Martine sa začala epocha posilnenia slovenského národného povedomia a pestovania hrdosti a lásky k našim tradíciám, kultúre a dejinám. Štvrtý augustový deň je tak bezpochyby hlavným sviatkom Sloveniek a Slovákov z hľadiska hodnotového, morálneho, duchovného a kultúrneho rozvoja nášho národa. V tomto roku si pripomíname storočnicu oživotvorenia Matice slovenskej. V súvislosti s týmto okrúhlym výročím ma teší neutíchajúci záujem ustanovizne o posilnenie našej kolektívnej historickej pamäti a rozvoj kultúry, jazyka aj tradícií, ktorý sa prejavuje realizáciou podujatí celonárodného charakteru. Aktivity ustanovizne kontinuálne oslovujú všetky generácie a posilňujú ich vzťah k nášmu jedinečnému kultúrnemu dedičstvu. Všetci môžeme byť na Maticu slovenskú právom hrdí. Tak z hľadiska kultúrneho, kde je jej výkladnou skriňou 240 folklórnych a umeleckých kolektívov, ako aj z pozície čitateľov Slovenských národných novín. Ich rozmanitý obsah čitateľov intelektuálne obohacuje a popri informačnej, publicistickej a analytickej hodnote prináša tiež pocity istoty a dôvery v našu krásnu vlasť.“ Zdravicu matičiarom adresovala ministerka kultúry Ľubica Laššáková.

■ VZNEŠENÝ CIEĽ

Tak sama ustanovizeň, ako aj jej členovia, matičiari a jej priatelia, prívrženci a naši krajania v zahraničí si kladú za cieľ pestovať v občanoch Slovenskej republiky túžbu po poznaní národných dejín, kultúry a vzťah k národným tradíciám, pričom napomáha ich rozvoj. Uskutočňujú to predovšetkým vytváraním podmienok na všestranné vzdelávanie, podporou kultúrnych a iných záujmov a záľub mládeže, rozvojom sociálnych kontaktov a zvyšovaním jej kultúry pre plnohodnotný spoločenský život. Matica slovenská spolupracuje s detskými i mládežníckymi organizáciami a, samozrejme, aj s krajanmi v zahraničí predovšetkým v osvetovej i kultúrnej oblasti, ale i v oblasti voľnočasových aktivít pre deti a mládež.

3 OTÁZKY PRE:

JUDr. Mariána GEŠPERA, úradujúceho predsedu Matice slovenskej

Národný cit nijaké hrozby neudusia

● Storočnica je nádherné jubileum. Ktoré udalosti podľa vás sú pre slovenský národ zásadné z hľadiska roka 1919?

Historickým šťastím je, že sme svedkami „storočníc“, ktoré mimoriadne poznačili slovenský národnoštátny vývoj a ovplyvnili aj naše životy. Ich tzv. okrúhlosť je najvýnimočnejšia, veď ide o plných „desať desaťročí“ od dejinných prelomov! V roku 1919 dochádza k obnove slovenského politického, kultúrneho i vedeckého života. Oživotvorila sa Matica, vznikajú prvé miestne odbory a nezabúdajme, že práve tie v regiónoch zakladali slovenské knižnice, vydávali aj časopisy a pod. Pripomíname si aj sté výročie začleňovania Slovenska do nového štátu a sté výročie tragickej smrti M. R. Štefánika. Matica slovenská, jej členovia a funkcionári mali aj nezastupiteľný význam pri konsolidácii štátneho života Česko-Slovenska v roku 1919 i v nasledujúcom období.

● Aká je úloha mládeže v súčasnom poslaní Matice slovenskej – ako dnes vnímate vzťah mladých k myšlienkam matičného hnutia?

Ak nás niečo národné dejiny naučili tak to, že národný cit nemožno udusiť hrozbami ani darmi. Budovanie národných elít je neodlučiteľne spojené s formovaním slovenskej mládeže, s výchovou k samostatnému a analytickému mysleniu, dávaním za vzor životy národovcov a sprítomňovanie ich významu. Mediálno-informačné pole nepraje národným myšlienkam, ale aj napriek tomu sa rodí nová generácia národovcov, ktorá ponesie matičnú štafetu. Činnosť Mladej Matice, matičných odborov i nedávny Národný zraz Mladej Matice poukazuje na to, že mládež prirodzene inklinuje k národnému, len sa musí správne osloviť, čo aj robíme.

● Aj zakladateľ SNN, aj zakladatelia Matice poukazovali na potrebu zjednotiť všetky progresívne sily a myšlienky nášho národa – do akej miery je po sto rokoch takáto jednota potrebná?

Jednota sa v našich dejinách zdôrazňuje už od staroslovanských čias, len jej dosiahnutie je problematické. Výrazne sa to darilo Slovákom i slovanskému svetu iba pomyselných pár minút pred dvanástou, napríklad aj v roku 1918 a 1919. Otázku by som obrátil a zamyslel sa nad tým, či práve rozdielnosť názorov predstaviteľov národných prúdov nie je takpovediac nevyhnutným tvorivým konkurzom. Jednota je dôležitá, ale musíme tým myslieť jednotu zdravých ideí, a nie umelo vytváraných ideológií.

Zhováral sa Ivan BROŽÍK
Foto: Matica slovenská

V SNN 32 – 33/2019 SI PREČÍTATE

- Jazyk je najvzácnejšia hodnota dedičstva každého národa a výraz jeho suverenity
- Vojenský lekár internista MUDr. Pavol VENCEL o veľkých mužoch slovenskej politiky
- Osemdesiat rokov Slovenskej technickej univerzity je obrazom nášho slovenského vývoja

Slovenský rozhlas akosi pričasto propaguje protislovenské postoje

November ’89 v režii čechoslovakistov

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Onedlho si pripomenieme udalosti 17. novembra 1989. Niektorí politici, ale aj médiá, verejnoprávne nevynímajúc, si tento dátum privlastňujú podľa vlastných potrieb a zámerov. Bolo by správne, keby práve verejnoprávny rozhlas pristupoval k tomuto dátumu korektne a podprahovo ho nevyužíval na ciele istých skupín. Čechoslovakistov. Dokonca, dalo by sa povedať, profesionálnych. Medzi nich rozhodne patrí bývalý komentátor denníka Sme Róbert Kotian, ktorý v Slovenskom rozhlase usmerňoval verejnú mienku z postu dramaturga a relácie o dejinách ako moderátor.

S prázdninami začal Slovenský rozhlas vysielať reláciu Náš November ’89. A opäť na spoluprácu prizval občianske združenie Post Bellum, ktorého cieľom je „skúmať z rôznych perspektív, ako sa žilo Čechom a Slovákom v spoločnom štáte“. To o sebe uvádza samotné združenie, ktoré vzniklo v roku 2008 a dnes je viac než isté že so zámerom nahradiť autentické organizácie politických väzňov. Svedčí o tom jeho činnosť, ktorou sčasti vstupuje i do oblasti profesionálov – Ústavu pamäti národa. Ten o. i. zaznamenáva, spracováva a archivuje filmové záznamy svedectiev pamätníkov, vyrába krátke televízne formáty či videoformáty pre osvetovú a pedagogickú činnosť v školách. Prečo sa tou istou činnosťou zaoberá Post Bellum?

■ ZMANIPULOVANÉ VÝPOVEDE

Z rozhovorov s politickými väzňami vyplynulo, že Post Bellum síce oslovuje aj členov organizácie Politickí väzni Zväz protikomunistického odboja (PV ZPKO), ale ich svedecké výpovede sa dostávajú na verejnosť značne zmanipulované. Nie sú teda autentickou výpoveďou politických väzňov. Vo svojich publikáciách však združenie tvrdí, že „dokumentuje spomienky pamätníkov kľúčových momentov 20. storočia“. Dokumentuje?

Z doterajších hostí, ktorí v relácii Náš November ’89 vystupovali, sa dá jednoznačne usúdiť, že ich výber podlieha jedinému kritériu – odmietali vznik samostatného Slovenska. Slovenský rozhlas, žiaľ, týmto postojom propaguje odporcov slovenskej štátnosti, a tá bola výdobytkom práve Novembra ’89.

Voči skutočnosti, že reláciu pripravuje Slovenský rozhlas s občianskym združením Post Bellum, protestovalo občianske združenie PV ZPKO, ktoré je najstaršou a najväčšou organizáciou politických väzňov na Slovensku. V otvorenom liste generálnemu riaditeľovi RTVS Jaroslavovi Rezníkovi pripomína, že „okrem boja proti komunizmu a za kresťanskú vieru to boli práve snahy o slovenskú samostatnosť, ktoré

privádzali našich ľudí do neľudských koncentrákov a na popraviská“. A preto „väzňov komunistického režimu mimoriadne mrzí rozhlasová prezentácia všelijakých obskúrnych združení, ako napríklad Post Bellum, v relácii Náš november 1989, ktoré chcú prekryť autentický hlas politických väzňov a túto samostatnosť spochybňujú“.

■ PLATFORMA ŠOVINIZMU

Predsedníctvo organizácie ďalej žiada, „aby RTVS už konečne prestala byť platformou na rozširovanie českých šovinistických snáh, ktoré vždy stáli nielen za vykorisťovaním Slovenska, ale ich hlavným cieľom bolo počeštenie slovenského národa, teda súčasným jazykom povedané, zločinom genocídy. Zároveň vás žiadame, aby ste pri príležitosti 30. výročia novembrových udalostí dali priestor aj politickým väzňom komunizmu a ich rodinným príslušníkom, aby už konečne zazneli autentické svedectvá ľudí, ktorých pevný morálny postoj by mal slúžiť dnešnej mládeži ako vzor pri hľadaní svojej životnej cesty a vzpriameného a čestného postoja k svetu aj za najťažších okolností“.

Obchodníci ženú ceny nahor, slovenskí producenti zarábajú čoraz menej

Letné rekordy v zdražovaní potravín

Štefan ZLATOŠ – Foto: archív SNN

Zo zvýšených cien pre spotrebiteľov znova profitujú obchodníci, dodávateľom viac nezaplatili. Tvrdí rezortné ministerstvo. „Opäť sa potvrdzuje, že obchodníci zneužívajú svoju dominantnú silu na úkor spotrebiteľov a dodávateľov,“ zdôraznila vicepremiérka a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Gabriela Matečná.

Ceny potravín na Slovensku rástli v júni najvyššie spomedzi všetkých krajín V4. V Česku, v Poľsku a ani v Maďarsku ceny „neposkočili“ tak vysoko ako u nás. Zdražovanie pritom vôbec neodzrkadľuje ceny, za ktoré nakupujú reťazce potraviny od slovenských dodávateľov.

■ PRÁZDNE SĽUBY

Dodávatelia sú naopak dlhodobo tlačení zľavovať z cien, čo im bráni dostatočne investovať do nových technológií, slušne zaplatiť zamestnancov a pokrývať rastúce ceny surovín.

Potraviny na pultoch slovenských obchodov zdraželi v júni o 0,5 percenta, čo je najvyšší nárast v rámci celej V4. Tesne za nami skončilo Poľsko s nárastom 0,4 percenta. Česi nakupovali v júni potraviny o 0,1 percenta drahšie. V Maďarsku ceny potravín dokonca klesli, a to o 0,2 percenta. „Zdražovanie sa deje aj napriek faktu, že viaceré reťazce pred niekoľkými mesiacmi avizovali dlhodobé zmrazenie cien alebo dokonca ich zníženie. Dnes sme svedkami toho, že išlo len o prázdne sľuby,“ informoval Milan Lapšanský, generálny riaditeľ sekcie potravinárstva a obchodu ministerstva pôdohospodárstva.

Kedysi sa úsmevne hovorievalo, že najväčším nepriateľom slovenských poľnohospodárov sú štyri ročné obdobia. Teraz však už idú žarty bokom. V zdražovaní potravín dosahujeme neželané rekordy.

■ ZEMIAKY V OBLAKOCH

Slováci si v júni v rámci V4 najviac priplatili za bravčové mäso a ovocie, ktoré zdraželo o sedem percent. Ide pritom o výrazný nárast aj v porovnaní s EÚ, v ktorej ovocie zdraželo v priemere iba o 0,7 percenta. Teda desaťkrát menej.

Z pohľadu celej Únie naďalej stúpa cena zemiakov, ktoré dosiahli vrchol v máji, keď zdraželi o 6,7 percenta. Ich zdražovanie pokračovalo aj v júni, keď cena zemiakov narástla ešte o 1,6 percenta. V porovnaní s májom 2019 v rámci EÚ naopak zlacneli vajíčka, a to o 4,5 percenta. Cena cukru po mesiaci klesla v EÚ o 0,1 percenta a zlacnela aj zelenina – o 1,5 percenta.

Agrorezort si chce posvietiť aj na ekonomicky oprávnené náklady. Dodávatelia potravín sa totiž často sťažujú, že ich obchodníci nútia predávať aj pod výrobné náklady.

■ NEKALÉ PRAKTIKY

Ak sa takéto praktiky preukážu, obchodníkom hrozia sankcie. „Naším cieľom sú vyvážené vzťahy medzi dodávateľmi a obchodníkmi. Je neakceptovateľné, aby obchodníci neustále dvíhali ceny na úkor dodávateľov aj spotrebiteľov. Som presvedčená o tom, že na taký dramatický rast cien potravín nie je dôvod. Naopak, je tu dostatočne veľký priestor na to, aby boli dodávatelia lepšie zaplatení a zároveň zákazníkom by nemuseli rásť pultové ceny,“ vyhlásila v tejto súvislosti ministerka Gabriela Matečná.

VŠIMLI SME SI

Nemusíte sa báť, že k atmosférickým strašiakom, ktoré bulvár tak rád po tieto dni pripája k meteorologickým predpovediam s teplotnými rekordmi, pridám vlastných bubákov o hrozbách, ktorým ľudstvo skôr či neskôr v strachu o vlastnú existenciu podľahne, lebo – ako som si to pred rokmi sformuloval do epigramu – človek je jediný zver, ktorý ubližuje sám sebe. A na nápravu stavu, ak sa včas nespamätáme, je neraz neskoro...

Dúšky života v pekle horúčav

Veronika alebo Sissi – to je dilema tých, čo si naberajú mineránlu vodu v Ľubovnianskych kúpeľoch priamo z prameňov, ktoré sa o niekoľko sto metrov ďalej menia v plničke na populárnu Ľubovnianku.

Pravda je, že zemeguľa protestuje a jednotlivé krivdy, čo jej uštedrujeme, naukladala do jednej mohutnej zložky nadpísanej globálne otepľovanie. Je v nej toľko previnení, až mrazí! Len sa spýtajte hocijakého „saharčana“, ktorý pije vlastný destilovaný moč, Bombajčana či Bangladéšana, čo by povedal na to, že u nás polievame kalerábY pitnou vodou? Že si nevážime dúšky života! Veď do roka 2025 polovica svetovej populácie bude trpieť smädom...

A teraz konkrétne. Kto býval na Mlynoch alebo bol dakedy v bratislavskom Slávičom údolí, vie, že v blízkosti tamojších vysokoškolských internátov dlhé roky prevádzkovali reštauráciu Palmýra akísi Arabi. Boli to bratia zo Sýrie. Keď Ali, starší z nich, dostal od otca list, že mu vybral nevestu a má prísť domov oženiť sa, aj nám ho bolo trochu ľúto a navrhli sme mu na rozlúčku so Slovenskom, z ktorého dovtedy pre zaneprázdnenie podnikaním nič nevidel, aby šiel s nami aspoň na jeden deň do Tatier. Videl som toho Sýrčana na Hrebienku kľačať pred Studenovodskými vodopádmi a v ohromení nad mohutným prúdom valiacej sa vody neustále opakovať: „Slováci, vy neviete, čo máte. Vy ste strašne bohatí ľudia...“ A o tom chceli byť tieto riadky. A pripomeňte si ich aj vtedy, keď beriete do rúk kolu, fantu alebo pepsi...

Text a foto: Emil SEMANCO

Nedôstojná bitka o námestie novembrových dní z roka 1989 sa začala

Ideály idú bokom, chcú prezentovať iba seba

Žijeme v roku tridsiateho výročia takzvanej nežnej revolúcie. Alebo zamatovej. Alebo štátneho prevratu. To raz definitívne zhodnotia znalci histórie. V každom prípade treba si tento rok pripomenúť. Napokon, to „niečo“ viedlo k tomu, že dnes sme občanmi vlastnej Slovenskej republiky, štátu začleneného do významných medzinárodných štruktúr a dôsledne nimi akceptovaného.

Sme svedkami smutného predstavenia takzvaných opozičných politikov a takzvaných politikov, ktorí zrazu zistili, že sa nebudú mať kde fyzicky osobne priživovať na tom, čo sa dialo v novembri ’89, na tých, ktorí boli hnacím motorom tých zmien, a na tom, čo vtedy dosiahli. Určite tam denne stávali aj občania, vo vypätých chvíľach ich počet prekračoval stotisíc. A stávali aj na iných námestiach iných slovenských miest a obcí. Dodnes sú bezmenní, „bezvýznamní“ a zneužití politickými avanturistami a karieristami dnešných čias.

Hádka o Námestie SNP v Bratislave je nedôstojná a nízka, morálne neakceptovateľná. Je ponížením odkazu tej udalosti, tých dní a ich protagonistov. Igor Matovič z OľaNO urobil, čo urobil, v najdlhšom možnom termíne si rezervoval na občianske stretnutie námestie. V čase, keď sa iní opájali dobytím prezidentského paláca a europarlamentu. Aj keď vypočítavosť mu nemožno uprieť. Berme to však ako politickú taktiku.

Zrazu sa však ozvali urazení dobyvatelia akejkoľvek moci, že aj oni by chceli, aj oni majú právo sa postaviť pred masy. Iste, majú. Ale majú myslieť aj na to, aby si splnili podmienky na naplnenie toho práva. A taktiež na to, že naozaj im navždy

ČO INÍ NEPÍŠU

Boj o SNP sa opäť rozhorel. Tentoraz „okupuje“ toto bratislavské námestie Igor Matovič a ukrajuje z neho primátor Vallo...

nepatrí automaticky všetko. Že o čosi sa treba aj zaslúžiť. Slušne zaslúžiť, nielen si to slovo „slušne“ namaľovať na modré transparenty. A potom sa neslušne domáhať čohosi, na čo podľa zákona nárok nemajú. Alebo sa odvolávať na morálku, čo je ešte bizarnejšie.

Už vopred sa nám tu tak verejne odhaľuje čistota úmyslov pripomenúť si významný historický medzník zo strany mnohých politikov. Napokon, Slováci už nepotrebujú ďalšie reči, ďalšie sľuby a ďalšie vízie, boli by mimoriadne spokojní s tým, ak by sa naplňali tie, ktoré počuli už pred tridsiatimi rokmi. A takisto by sa zrejme vo svetle nedôstojného politického a nemorálneho zápasu dnešnej „demokratickej“ politickej reprezentácie o prežívanie sa na skutočných morálnych odkazoch minulosti Slováci nemali aktívne podieľať. Na zlé predstavenia v divadlách diváci nechodia, hrajú sa pred poloprázdnym hľadiskom. Vie to každý, aj podpriemerný herec. Mali by si to uvedomiť i podpriemerní mocibažní „politici“. So svojou nezaujímavou a donekonečna obohrávanou reprízou repríz. Hoci – ukazuje sa, že riešenie sa nájde. Vraj námestie sa rozdelí. Žiaden problém. Všetko možno deliť, keď ide o moc. A zjavne aj demokraciu a ideály slobody.

Ján ČERNÝ
Foto: Emil SEMANCO

Kresťanské KDH je iba zásterka

Eva ZELENAYOVÁ

Vstupom podnikateľov do ústavných funkcií sa podstatne zmenila politická kultúra na Slovensku. Typickým reprezentantom manažéra v politike je Igor Matovič. Či išlo o jednoduché akty upozornenia na seba, keď stál s autom na prechode pre chodcov, alebo v parlamente vystavoval transparenty, vždy išlo o spôsob, ako na seba upútať médiá. Matovič sa rád prezentoval ako veľký demokrat, ktorý umožňuje nezávislým osobnostiam kandidovať do NR SR. Že výber kandidátov musí zodpovedať jeho predstavám, o tom už nehovoril. Ani o ďalšom autoritatívnom spravovaní strany so štyrmi členmi. A hlavnoprúdové médiá sa do neho nepustili a neizolovali ho ako nedemokratického autoritatívneho politika.

S jedlom rastie chuť a Matovič sa rozkoštoval. Už si neosobuje iba úlohu spravovať svoju stranu bez akýchkoľvek demokratických pravidiel, on ide ďalej. Rozhodol sa uzavrieť Námestie SNP v čase výročia Novembra '89 len pre seba a svojich ľudí. Rovnako ako nedávno organizátori Dúhového pochodu. Aké demokratické...

Podobným prípadom je aj Alojz Hlina, súčasný predseda KDH. Začínal kopami hnoja na verejných priestranstvách, v súčasnosti maštaľný hnoj premenil na hnoj hodnotový. Podpísal Dohodu o predvolebnej spolupráci – pakt o neútočení so stranami Progresívne Slovensko a Spolu. A vyškiera sa vraj „frustrovaným hejterom", že majú o čom písať. Hlina si namýšľa. Nevymyslel až takú senzáciu, aká by sa od KDH neočakávala. Skôr naopak. Hlina verne kráča v stopách zakladateľa hnutia Jána Čarnogurského. Od KDH sa v deväťdesiatych rokoch očakávalo, že bude na čele emancipačného zápasu Slovákov o vlastný štát, no nestalo sa. Od KDH sa neočakávalo, že sa v túžbe po moci spojí s komunistami, no stalo sa. Takže pán Hlina nepredstavuje nijaké prekvapenie v KDH. Pravda, časom sa úloha KDH ako prekážky

KOMENTÁR

vzniku samostatného Slovenska zmenila. Dnes sa spája so stranami rozkladajúcimi hodnotový systém slovenskej populácie. Netreba zdôrazňovať, že po štyridsiatich rokoch ateizácie obyvateľstva a vplyvu západného konzumu je veľmi krehký. Ale nie beznádejne stratený.

V súčasnom parlamente sú aj ďalšie strany, ktoré manažujú podnikatelia. Napríklad Richard Sulík a Boris Kollár. A médiá taktne mlčia o ich pozadí. Logické. Hlavný prúd médií má to isté. Jeden z najstarších denníkov Sme, ktorý pohltil takmer všetky ostatné a stal sa určujúcim vo vytváraní verejnej mienky, platia finanční žraloci. Pripomeňme si, na akom základe stojí Sme. Alexej Fulmek, v súčasnosti generálny riaditeľ vydavateľstva Petit Press, previedol takmer celú redakciu Smeny do Sme a pokračoval v začatom diele. V knižke Bol som dlho v Sme Fulmek uvádza, že Smena „bola striktne proti rozdeleniu Československa" a stala sa „natrvalo nepriateľom Mečiarovho hnutia" .Toto dedičstvo polarizácie spoločnosti, k čomu vysokou mierou prispievalo aj kresťanské KDH, zveľaďuje Sme dodnes.

KDH počas existencie HZDS ustavične žiadalo od tohto štátotvorného hnutia sebareflexiu. V prezidentských voľbách dostalo KDH veľkého pomocníka v prezidentke Zuzane Čaputovej, ktorá už predstavila svoju víziu zmeniť ústavu. Prekáža jej v preambule definícia štátotvorného národa: My národ slovenský. Čaputová bola podpredsedníčkou strany Progresívne Slovensko. Ako si progres predstavuje, ukázala hneď na začiatku svojej prezidentskej kariéry. Slovenská republika je národný štát ako všetky štáty sveta, okrem štátov náboženských. Útok na preambulu je útokom na štát. Čaputová podporila homosexuálov, nehovoriac o jej zahraničných aktivitách, ktorými jasne deklarovala podporu americkým záujmom. K tomuto zoskupeniu sa pridal aj Hlina.

Akú cestu sebareflexie musel vykonať Ján Čarnogurský, keď nedávno napísal na svojom statuse ako odpoveď na Pride: „Pokorná modlitba je lepším riešením. Boží syn zomrel aj za vás a aj za homosexuálov. Modlitba vám prinesie radosť, nadšenie a vráti pokoj na duši." No to, čo sa dnes deje v spoločnosti, je aj výsledok jeho politiky. Pred voľbami v roku 1994 na otázku, prečo na kandidátku KDH umiestňuje ľudí, ktorí nemajú nič spoločné s kresťanstvom, pyšne odpovedal: KDH nie je religiózna strana, otvorená je pre všetkých. Pred voľbami v roku 1998 Ján Čarnogurský z tribúny na Námestí SNP chrlil nenávistné slová na vládu Mečiara: My vás naučíme báť sa!

Má Hlinovo rozhodnutie ďaleko alebo blízko k rozhodnutiam zakladateľa KDH? Pravda, je o krok ďalej. Už nemôže zabrániť vzniku samostatného Slovenska, ale môže prispieť k jeho oslabeniu.

Kto za pravdu naozaj horí...

Ivan BROŽÍK

„Kto za pravdu horí v svätej obeti, kto za ľudstva právo život posvätí, kto nad krivdou biednych slzu vyroní, tomu moja pieseň slávou zazvoní." Nie, naozaj nie, nejde o výsmech. Predchádzajúce slová sú v poznámke použité s najvyššou úctou k ich obsahu i k ich autorovi Karolovi Kuzmánymu. Sláva šľachetným, Sláva statočným či neskôr Kto za pravdu horí. Pripomeňme si z Kuzmányho textu ešte nasledujúce slová: „Kto ctí pravdy božskej Božské zákony, tomu moja pieseň slávou zazvoní."

A teraz do nedávnej súčasnosti. K dvom pochodom v jeden deň a v jednom hlavnom meste.

Pristavme sa v tábore priaznivcov „dúhového" stavu. Sú tu, sú medzi nami, žijeme spolu s nimi a oni spolu s nami. To je v poriadku. Problém je vo výklade či skôr nárokovaní si ľudských práv. Vezmime si heterosexuálne orientovaného človeka a starosť o jeho dedičstvo. Zákon to rieši za neho – patrí najbližším žijúcim príbuzným. Lenže, čo ak ten človek si neželá, aby po ňom niekto z rodiny dedil? Napríklad už len preto, ako s ním rodina zaobchá-

POZNÁMKA

dza, ako sa o neho zaujíma, ako mu je nápomocná a podobne. Vyžaduje si to naozaj pomerne komplikovanú právnickú procedúru, aby sa človek mohol spoľahnúť na to, že aj jeho posledná vôľa bude súdmi akceptovaná. No a otázka – dá si ten človek na seba latexovú sukničku a obuv na tridsaťcentimetrových podpätkoch a pôjde za svoje právo demonštrovať do ulíc? Alebo si vezme dúhový dáždniček a ružovú kabelku? No asi nie, pretože je to úplne scestná cesta, ako sa domôcť nejakej legislatívy. Je to úplne nezmyselné konanie a nedá sa úplne zamietnuť pocit, že je to konanie so zámerom provokovať.

Na druhej strane, je prinajmenej komické, ak nie priam inštitút rodiny urážajúce a dehonestujúce, ak na pochode Za rodinu verejne vystupuje človek, ktorý má najmenej s desiatimi ženami najmenej desať detí. Nie, neporušil nijaký zákon, lenže – „ctí pravdu Božskú a Božské zákony"? Je možné mu piesňou slávu zazvoniť? On si myslí že áno, jeho prívrženci tiež. A to je obrovská chyba. Je to rovnako zvrhlé ako mužská dvojica v latexových sukničkách – podotknime – na verejnosti. Doma si každý, kto dodržuje zákony štátu, všeobecne záväzné nariadenia obce a dajme tomu aj etické a morálne princípy môže robiť, čo sa mu len zachce. Akurát – medzi slušnými občanmi nebýva zvykom, že sa tým chváli do médií.

Takže, horieť za pravdu je občiansky statočné, obdivuhodné a nasledovaniahodné. Nad krivdou biednych treba vyroniť slzu, a nielen to, treba tú krivdu odstrániť či aspoň byť nápomocný pri jej odstraňovaní. Matičiar Kuzmány však zjavne myslel materiálne, nie duchom biednych. Tým ani ten najdokonalejší zákon nepomôže.

Treba si ešte všimnúť zopár detailov. V revolučných novembrových dňoch v roku 1989 nám novinárom samotní policajti dali inštrukcie, ako asi vypočítať početnosť davu na relatívne ohraničenom námestí. V podstate ide iba o jednoduchú matematiku. Stačí priemerný počet osôb na štvorcový meter krát počet štvorcových metrov námestia, to je minimum. Prečo sa v médiách objavili iba údaje „podľa odhadu organizátorov"? To jediný novinár dnes neovláda základnú aritmetiku? A zamyslel sa niekto nad počtom inojazyčne hovoriacich účastníkov dúhového pochodu? Slovenčinu v ňom bolo počuť pramálo.

Horieť za pravdu si zasluhuje uznanie a úctu. Ale nie plameňom kolotočových ohňostrojov, petárd a svetlíc.

SPOZA OPONY

Prečo chodím vytrvalo na pohreby

Dušan D. KERNÝ

Moderná doba zmenila aj pohrebné obrady. Pohreb novinára, ktorého srdcovkou bolo Bulharsko, roky tam pracoval a vzťah ku krajine, ľudom mu ostal, bol s premietaním. Aj keď bol Slovák ako repa na obrade sa hrali len bulharské pesničky. Nebožtík prihováral sa k nám z videa a karhal všetkých, ktorí mali slzy v očiach. Dožadoval sa, aby ani jeden, čo plače, nebol v obradnej sieni. Hovoril nám to s veselou tvárou a po celý čas video príhovoru s pohárom červeného, nevedno či bulharského, v ruke vystretej na prípitok. Aj sme sa zasmiali, pritom sme vedeli, ako ku koncu života trpel a v nestráženej chvíli sa odpojil od všetkého čím, ho udržovali pri živote. Vzdal to. Z videa súkal pre pozostalých životodarné balkánske ponaučenia, chcel, aby sme ho takto videli a nezabudli.

Na pohrebe iného kolegu, ktorý mal desaťtisíce nadšených poslucháčov, ktorí priam žili, aby si mohli vypočuť jeho legendárnu Modrú vlnu a nikdy na to nezabudli, v deň pohrebu prišlo možno tridsať, štyridsať, zväčša kolegov a spolupracovníkov najmä z čias po roku 1989, to už boli iné vlny, tá Modrá, to bolo dávno.

V krematóriu, ktoré je skvostom architektúry, vždy hľadíme cez sklenenú stenu do prírody, akoby do večnosti. Tak to bolo aj na posledných rozlúčkach s dvoma autormi preambuly doteraz platnej ústavy, pričom jeden z nich – civil, ako poradca prvého prezidenta svojím dôvtipom a životnou skúsenosťou okrem iného sformoval pozdrav prezidenta čestnej stráži a slová, ktorými vojaci hlave štátu odpovedia. Boli to rodinné obrady, nič štátneho, ba rodina si to ani neželala, štyri dcéry a vnučka sa s jedným z nich rozlúčili tak, ako by to nedokázal nijaký protokol.

Vždy je to tak, preciťujeme, kto odchádza a čo s ním odchádza, odchádzajú roky, desaťročia, epocha.

Pamätám sa na najväčší pohreb Slováka s nevídanou zahraničnou účasťou, ktorého poznal celý svet a až v Bratislave, a nie v Prahe, kde zomrel, mu pripravili dôstojnú rozlúčku; pre Prahu ako keby bol cudzí, iba batožina do lietadla.

Pamätám si aj české ohromenie a slovenské pochopenie, keď sa na pohrebe dlhoročného špičkového predstaviteľa starého režimu, o. i., aj dlhoročného prezidenta, objavili predseda vlády a predseda parlamentu režimu nového režimu, obaja kutí kádeháci. V jednej obradnej sieni bolo zrejmé, čo je viac ako politika, čo pridáva národnosť k pochopeniu dejín.

Možno aj vyhľadávam pohreby. Prežité na nich dáva iný rozmer všetkému, čo bolo človeku súdené prežiť. Pohreb dlhoročného, skôr predstaveného ako kolegu nám pripomenul to, o čom sa nikde nehovorilo. Po roku 1970 musel odísť z donútenia do ústrania, potom ho postihla smrť manželky, známej umelkyne, a znenazdajky odišiel do Spojených štátov. Po desaťročiach si poň prišla jeho prvá láska, veď to bol urastený fešák, nikto ho nevolal Ľudovít, ale len Luigi – Luidži. Je to najväčší príbeh tohto druhu. V jednej budove v strede Bratislavy, kde šéfoval, dnes sídli americká firma, a v druhej, rovno oproti Grasalkovičovmu palácu, zasa vedľa rakúskeho maďarské veľvyslanectvo. Nikde nebude mať tabuľu, ale nezabudnuteľný je príbeh dvoch ľudí, ktorí po desaťročiach plných neuveriteľných zvratov pili konečne svoj ranný čaj spolu, a nie v spomienkach.

Na pohreboch sa dnes aj výrazné osobnosti tej či onej cirkvi nelúčia s kňazmi, ale s Frankom Sinatrom a jeho I did it my way, urobil som to po svojom. Obradník požiada prítomných o pochopenie, že nebude osobná kondolencia. Lebo po odchádzajúcich neostala len jedna, ale aj dve či tri rodiny...

Na rozlúčke v jednom z najhorúcejších dní tohto leta mi chodil mráz po chrbte, o dvadsať rokov mladší kolega dlhé mesiace zápasil so zhubnou chorobou, ale s postihnutím na ktoré sa dnes už nezomiera. Nezabudnem na to, ako ma požiadal uviesť jeho knihu básní Opičí cirkus v Mestskej knižnici v Bratislave, úryvky recitoval jeho generačný druh a priateľ Robo Roth. Úloha mi pripadla aj preto, lebo knihu vydala Matica slovenská, autorom textov i fotografií bol Maroš M. Bančej. Nezabudnuteľné.

SEBAOBRANA

To slovo si mladšie ročníky nepamätajú. Keťasenie je čosi ako úžerníctvo – nahadzovanie neprimeranej ceny. Keťasi tak väčšinou beztrestne a ľahko okrádali tých, ktorí niečo ponúkali na predaj, na prenájom, a ani netušili, o akú hodnotu v skutočnosti ide. Ministerstvo pôdohospodárstva zverejnilo priemerné výšky nájomného za užívanie poľnohospodárskej pôdy. Údaje o zvyčajnej výške nájomného sú zverejnené podľa jednotlivých katastrálnych území.

Už bez keťasenia

„Jednou z priorít nášho rezortu počas tohto volebného obdobia je vniesť poriadok do užívacích a vlastníckych vzťahov viažucich sa na poľnohospodársku pôdu. Za uplynulé tri roky sme prišli s viacerými systémovými riešeniami. Pripravili sme veľkú novelu zákona o nájme poľnohospodárskej pôdy, ktorá zamedzuje špekuláciám s nájmom pôdy a zlepšuje vlastníkom prístup k pôde. Spustili sme komplexné pozemkové úpravy, ktoré budú riešiť rozdrobenosť pozemkového vlastníctva. Pokračujeme ďalej. Novinkou, ktorá vstúpila do platnosti tento rok, je zverejnenie priemerného nájomného za užívanie poľnohospodárskej pôdy. Významne pomôže majiteľom pôdy, aby pri uzatváraní nájomných zmlúv nešli pod cenu," vysvetlila Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Novela zákona o nájme poľnohospodárskych pozemkov, poľnohospodárskeho podniku a lesných pozemkov stanovila pre nájomcov novú povinnosť, podľa ktorej sú povinní viesť a uchovávať evidenciu o dohodnutom a zaplatenom nájomnom za pozemky podľa katastrálnych území k 31. decembru. Údaje a informácie z tejto evidencie boli povinní poskytnúť okresnému úradu do 31. januára. Údaje z formulárov boli následne použité na stanovenie zvyčajnej výšky nájomného za rok 2018 pre každé katastrálne územie v SR, ktorá sa vypočítala ako priemerná výška nájomného za užívanie poľnohospodárskej pôdy pri prevádzkovaní podniku pre každé katastrálne územie osobitne. Zvyčajná výška nájomného sa bude určovať a zverejňovať každoročne.

„Zverejnenie obvyklého nájomného chráni majiteľov poľnohospodárskej pôdy pred neprimerane nízkymi cenami a tiež poskytuje nájomcom odrazový mostík pre stanovenie ceny nájmu. Všetky nové návrhy zmlúv už musia obsahovať cenu, ktorá je minimálne na úrovni obvyklej výšky nájomného platnej pre dané katastrálne územie. Ak nájomca navrhne nižšiu cenu ako obvyklú, vlastník môže takúto cenu odmietnuť. Odporúčame všetkým majiteľom pozemkov, aby si pred uzavretím každej novej zmluvy skontrolovali obvyklé nájomné, ktoré je zverejnené na stránke ministerstva pôdohospodárstva," upozornila ministerka Gabriela Matečná.

Agrorezort vyhodnotil aj najčastejšie chyby a nedostatky pri vyplňaní formulárov zo strany nájomcov. Išlo o duplicitne podané formuláre jedného nájomcu pre to isté katastrálne územie s rôznymi údajmi či neúplné údaje vo formulároch, keď boli napríklad vyplnené len údaje o prenajatej výmere, ale údaje o dohodnutom alebo zaplatenom nájomnom nie. Problémom boli aj nesprávne uvedené výmery prenajatej poľnohospodárskej pôdy alebo nesprávne uvedené hodnoty dohodnutého alebo zaplateného nájomného, prípadne oboch.

Údaje o zvyčajnej výške nájomného (euro/ha) podľa jednotlivých katastrálnych území za rok 2018 sú zverejnené tu: http://www.mpsr.sk/ovn2018.

(ib) – Zdroj MP SR

Nemorálne správanie je výsledkom ľudskej nekultúrnosti

Prečo najlepší od nás odchádzajú

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka

Neodišiel do cudziny preto, že nemá rád Slovensko. Práve naopak. A to aj napriek tomu, že jeho rodná obec Lutila neďaleko Žiaru nad Hronom si vyslúžila prívlastky ako žiarska či lutilská gorila. V minulom volebnom období Peter IMRIŠ zastával v obci funkciu predsedu stavebnej komisie a o jeho práci v obecnom zastupiteľstve napísali lutilské noviny, že „bol asi najaktívnejším poslancom a predsedom komisie za posledných tridsať rokov". Lutila má problém s územným plánom. Každú chvíľu sa k situácii v obci vyjadruje prokuratúra, k mnohým nejasným procesom v obci sa kriticky staval aj Imriš. Dvakrát ho za to brutálne fyzicky napadli...

Lutilčan Peter IMRIŠ bol aktívnym poslancom miestnej samosprávy. Dvakrát ho za jeho postoje aj fyzicky napadli. So včelami si rozumie lepšie...

● Takže obec sa vám takto poďakovala za to, čo ste pre ňu urobili?

Nie je mi jedno, čo sa v mojej obci deje, ale v súčasnosti som dosť ďaleko od týchto problémov. Pracujem vo Veľkej Británii na Brunelovej univerzite ako výskumný pracovník v oblasti elektroenergetiky, a popritom sa venujem včelárstvu. Aby som nezabudol na domov...

● Náš týždenník uverejnil správu o tom, že ste na univerzite získali cenu v kategórii za trvalo udržateľný rozvoj a týkala sa práve pomoci pri zakladaní univerzitnej včelnice, propagácie včelárenia a otázok životného prostredia. Pri svojej práci máte čas aj na takéto aktivity?

Človek si nemôže nevšímať prostredie, v ktorom žije, nezaujímať sa o vlastný pôvod, národ, tradície, históriu. V Lutile som napríklad organizoval kurzy hlaholiky pre záujemcov z celého Slovenska. A, samozrejme, aj včelárske akcie s medzinárodnou účasťou.

● Vieme o vás, že ste absolvent Žilinskej univerzity, doktorát ste obhájili na Helsinskej technickej univerzite, absolvovali ste aj postdoktorandské štúdium v Texase. Napriek tomu ste sa vrátili domov a usilovali ste sa pomôcť svojmu regiónu. O čo tam ide?

Pravdepodobne ide o kšefty s ťažbou bentonitu, na čo bolo potrebné meniť územný plán obce. Vždy, keď sa rokovalo o doplnení územného plánu, obecný úrad nezverejnil program schôdze v zákonom stanovenom termíne. Verejnosť to vníma kriticky a išlo to tak ďaleko, že Obecné zastupiteľstvo v Lutile podalo trestné oznámenie na Mgr. Jána Pročku za prejavený názor na zasadnutí OZ, kde kritizoval otáznu výhodnosť zámeny dvadsiatich hektárov obecných pozemkov so súkromnou spoločnosťou.

Slovenský včelár zakladal univerzitnú včelnicu v Londýne. Na snímke odovzdáva pracovníčke univerzity Anastasii Waltersovej emblém lutilských včelárov.

● Pri hlaholike ste od obecných problémov oddychovali?

Človek musí robiť aj niečo, čo má rád, čo ho teší. Som zakladateľom a organizátorom kurzov hlaholiky nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí. Venujem sa environmentálnym problémom a podal som množstvo podnetov i žaloby za ničenie prírody a lesov na Slovensku.

Nielen cez hlaholiku, ale aj cez včelárstvo sa usilujem poukazovať na históriu Slovákov, pestovať národné povedomie. Hovoriť o našich kresťanských koreňoch, tradíciách, povzbudzovať k láske k vlasti a slovenskej kultúre. Doma aj medzi našou komunitou v Londýne.

● Hovorí sa, že ak zaniknú včely, o tri-štyri roky aj ľudstvo. Včely však nie sú jediné opeľovače v prírode. Nie je prehnané takéto tvrdenie?

Ťažko povedať, koľko rokov by to trvalo a či vôbec, no faktom je, že zánikom včiel by sa mohla rapídne ohroziť potravinová sebestačnosť ľudstva. A to nielen nedostatkom opelených rastlín, čím by sa znížila úrodnosť, ale aj sekundárne nedostatkom mäsa zvierat, ktoré sa živia opelenými plodmi a rastlinami. Takže kumulatívny efekt je nepredstaviteľný. Už v súčasnosti jestvujú regióny, kde včely nežijú, a tam farmári opeľujú stromy štetcom. Viete si to predstaviť? A viete si predstaviť, koľko by stálo také jablko? Včely nie sú jediné opeľovače, ale ostatní opeľovači by nedokázali ich úlohu nahradiť.

● Aktuálne správy uvádzajú, že na Slovensku zahynula približne štvrtina včiel. Čo na to hovoríte?

Je to zlá správa zo Slovenska, lebo prichádza v čase, keď sa podarilo stav včelstiev stabilizovať, no stále nedosahuje rozmer včelárstva z osemdesiatych rokov, keď počet včiel, včelárov i vyrobeného medu dosiahol vrchol. Včely negatívne ovplyvňuje rozmach súčasnej civilizácie, najmä exhaláty, likvidácia lesov, používanie pesticídov v poľnohospodárstve a tu je výsledok. Oslabuje sa imunita včiel, rozpadávajú sa celé včelie kolónie. V Európskej únii sa podarilo presadiť zákaz používania niektorých neo-nikotinoidov, ale bude treba urobiť viac.

● V obchodnej sieti sa objavujú rozličné druhy medu. Ako sa má v tom laik orientovať?

V zásade jestvujú dva druhy medu: kvetový z nektáru a medovicový lesný z vošiek. Len kvetových medov je veľké množstvo: agátový, lipový, slnečnicový, repkový, z lúčnych kvetov a podobne. Medovicový môže byť zo smreka, z jedle, z borovice, ale aj z lipy a iných stromov a rastlín v závislosti od vošiek spôsobujúcich medovicu.

● Čo by ste odporúčali pri kúpe medu?

Nájsť si svojho včelára a kupovať med od neho. Drobní včelári si nemôžu dovoliť miešať med z rôznych kontinentov, ako to robia niektoré reťazce. V takom mede sa môžu nachádzať peľové zrná z tropickej oblasti, na aké nie sme zvyknutí, a môžu vyvolať alergickú reakciu. Domáci včelári ponúkajú med zo slovenskej prírody. Zvlášť účinný je med z oblasti, kde spotrebiteľ žije.

● Med je značne kalorické sladidlo, má aj liečivé účinky?

Med v minulosti nebol hlavným sladidlom našich predkov. Skôr sa používal na liečebné alebo slávnostné účely. Na sladenie sa používalo sušené ovocie. Takto získaný cukor je zdravý a ľudskému organizmu prirodzený, teda neškodný. Účinky medu na zdravie ľudí sú známe odnepamäti. Dokonca jeho pravidelným užívaním sa dá niektorým chorobám predísť.

● Ako ste sa stali včelárom?

Vyrastal som v prostredí včiel, lebo moji rodičia sa zaoberali včelárstvom. Neskôr som si založil vlastnú včelnicu a absolvoval kurz včelárstva. V ostatných rokoch som organizoval celoslovenské dni včelárstva v rodnej obci aj s medzinárodnou účasťou. Usilujem sa o oživenie tradícií a rozvíjam aj medzinárodnú spoluprácu v rámci včelárstva.

MEDZI NAMI

Bielenie pamäti národa

Ľudovít ŠTEVKO

Pred sto päťdesiatimi rokmi, teda v roku 1869, bol odsúdený Jozef Miloslav Hurban na šesť mesiacov žalára a vysokú pokutu štyristo zlatých za sériu článkov Pravdivé slovo a Čomu nás učia dejiny uverejnených v Pešťbudínskych vedomostiach, v ktorých detailne rozvíjal myšlienku svojbytnosti slovenského národa. Možno si povieme, že po roku 1866 – po rakúsko-uhorskom vyrovnaní, neboli nijakou zvláštnosťou represie slovenských národovcov, preto je táto skoro zabudnutá epizóda z pohnutého života jedného bojovníka za práva Slovákov iba marginálnou spomienkou. Uväznenie Hurbana by vlastne nestálo za reč, keby nebolo začiatkom oveľa horších príkorí, ktorých sa dopúšťala na slovenskom národe maďarská vláda.

Koncom 19. storočia sa odohrávali v Uhorsku oveľa väčšie zverstvá. Osemdesiate a deväťdesiate roky tvrdého presadzovania maďarskej politiky dostali na Slovensku pomenovanie grünwaldizmus – podľa uhorského politika a župného hodnostára Bela Grünwalda de Bártfa, jedného z hlavných teoretikov pomaďarčenia Slovákov. Tento muž je známy výrokom, ku ktorému sa dnes maďarská historiografia nehlási: „Keď Slovákov nemožno získať láskavosťou, zostáva iba jediný spôsob – úplne ich vyhubiť. Ak sa Maďari chcú udržať ako národ, potom sa musia posilňovať cudzími živlami a pohltiť nemaďarské národy."

Teoretická práca župného hodnostára mala aj praktické vyústenie. Po zrušení slovenských gymnázií a zatvorení Matice slovenskej 20. novembra 1883 založil Hornouhorský maďarský vzdelávací spolok Felvidéki/Felsőmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület (FEMKE), ktorý zhabaný majetok Matice slovenskej použil ako nástroj najkrutejšej maďarizácie. V tomto spolku sa zrodila rasisticky zvrátená idea deportácie slovenských detí na pomaďarčenie v maďarských kalvínskych rodinách.

V roku 1887 sa na príkaz Budapešti začali násilné deportácie slovenských detí do Maďarska, ktoré trvali až do roka 1892. Cieľom týchto akcií bola morbídna výroba štatistických Maďarov. Po roku 1918 bolo evidovaných až šesťdesiattisíc takýchto odvlečených a pomaďarčených slovenských detí. Podľa Karola Antona Medveckého, katolíckeho kňaza a znalca histórie (umrel v roku 1937),odvliekli Maďari chlapcov a dievčatá vo veku od dvanástich do pätnástich rokov zo severných slovenských stolíc do Maďarska v dobytčích vagónoch s číslami na krku. Otrasná akcia sa podľa Medveckého skončila fiaskom a mnohými tragédiami. „Väčšina detí utiekla a cez hory strastiplne putovala domov. Mnohé deti sa stratili, niekoľko desiatok zahynulo." Akcia vzdelávacieho spolku FEMKE vzbudila pobúrenie v celej Európe. O týchto udalostiach píše tiež historik Milan Ďurica a v anglickom vydaní knižky Slovak – Maďar Relationns History and present day in figur aj Augustín Marko a Pavol Martinický. Na strane 9 autori publikácie píšu: „V rámci útlaku Slovákov zorganizovali zbieranie sirôt, ale i násilne odoberali deti slovenským rodičom a odvážali ich na ‚Dolnú zem', kde si ich gazdovia i iní záujemcovia rozoberali na službu a pomaďarčovanie. To sa dialo na prelome 19. a 20. storočia."

V roku 1998 sa na budove detského domu Bibiana z iniciatívy Ministerstva kultúry SR objavila presne na Deň detí pamätná tabuľa, na ktorej je nápis v slovenskom a anglickom jazyku: „Na pamiatku 1462 detí z Trenčianskej a Nitrianskej župy, ďalších desaťtisícov slovenských detí deportovaných na maďarské územie Uhorska a cieľavedome odnárodňovaných v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky 1. júna 1998." Tabuľa nemohla uniknúť pozornosti našich južných susedov. V roku 2013 diplomatickými kanálmi žiadali odstrániť pre Maďarov urážlivý nápis alebo aspoň upraviť text o deportácii. Zrejme podľa maďarského výkladu dejín nešlo o násilné deportácie, ale o službu, ktorej cieľom bolo postarať sa o slovenské siroty.

Rezort kultúry sa vtedy obrátil na Slovenskú akadémiu vied, aby vec objasnila. Jej odpoveď doteraz nepoznáme, v dokumentoch sme ju nenašli. Tabuľa s pripomenutím historických udalostí však stojí na pôvodnom mieste ako vytrhnutý list z pamäti národa.

Prezidentka Zuzana Čaputová navrhuje vznik správneho súdu

Disciplinárny senát na Harabina?

Pavol JAVORSKÝ – Kresba: Andrej MIŠANEK; Foto: zdroj hnonline.sk_TASR Jaroslav NOVÁK

Prezidentka Z. Čaputová je znepokojená, že sudca Š. Harabin vyhráva v disciplinárnych konaniach 14:0. Navrhuje tak inštitucionálnu zmenu, kde by rozhodovali už ňou vymenovaní sudcovia. Stav disciplinárneho súdnictva na Slovensku je nedostatočný, napriek tomu, že ide o jednu zo základných podmienok nezávislého súdnictva, vyhlásila prezidentka Čaputová po stretnutí s predsedníčkou Najvyššieho súdu SR Danielou Švecovou.

Prezidentka Z. Čaputová na stretnutí s predsedníčkou Najvyššieho súdu SR D. Švecovou rozoberali aj výsledky disciplinárneho senátu. Dôvodom mali byť aj jeho rozhodnutia na prospech sudcu Š. Harabina v pomere 14:0. Už v minulom vydaní SNN sme písali, že kvôli Harabinovi chcú poslanci meniť volebné pravidlá, aby nemohol kandidovať a ostať zároveň sudcom. Nevedno, prečo sa Harabina tak všetci boja...

Disciplinárne súdnictvo je podľa nej dôležité, pretože má poskytovať priestor na vyvodzovanie zodpovednosti v prípade zlyhania sudcov. Kondícia disciplinárneho súdnictva je nedostatočná, je tam nechuť sudcov byť súčasťou týchto disciplinárnych senátov. Riešením môže byť inštitucionálna zmena, napríklad senáty ďalšieho disciplinárneho kolégia najvyššieho súdu alebo zriadenie najvyššieho správneho súdu. „Súdnictvo bude fungovať vtedy dobre, ak bude vysoká miera nezávislosti fungovať kvalitným zodpovednostným systémom, a to má predovšetkým zabezpečiť disciplinárne súdnictvo," uviedla.

■ NEPOSLUŠNÝ HARABIN

Najviac disciplinárne stíhaným sudcom je Štefan Harabin. Doteraz čelí siedmim návrhom a v ďalších troch robí obhajcu svojim kolegom. Doteraz vrátane odvolaní a zastupovania kolegov vyhral štrnásťkrát, čo, pochopiteľne, znepokojuje tých, ktorí si mysleli, že ho účelovými disciplinárnymi návrhmi zastrašia. Naopak, verejnosť sa začína pýtať, či je problém naozaj u Harabina, a nie u tých, čo politicky motivované návrhy podávajú, keďže výsledok 14:0 hovorí za všetko.

„Ja som napríklad disciplinárne stíhaný za to, že so senátom, ktorému som predsedal, sme rozhodli, že inšpekcia ministerstva vnútra pod ministrom vnútra je nezákonná. Dnes v intenciách rozsudku Harabinovho senátu prijali politici zmenu a inšpekciu vyňali spod ministra vnútra, no mňa a mojich kolegov stále za to disciplinárne stíhajú. A za štyri roky nebolo vytýčené ani jedno pojednávanie. Keď môj senát tento verdikt vyriekol, politici vrátane Fica, Kisku, Kaliňáka, Lipšica, Sulíka, Borca a Žitňanskej vyzývali na moje disciplinárne stíhanie, a dokonca na najvyššom súde na ich popud zasadlo trestné kolégium, ktoré aj za pomoci personálne skorumpovaného stážistu rozhodlo presne opačne ako vtedajší senát pod mojím vedením.

■ ZMENA ROZHODOVANIA

Dnes všetci títo politici vyjadrujú spokojnosť, že sa inšpekcia MV ako orgán, ktorý má dohliadať nad trestnou činnosťou policajtov, odňala ministrovi vnútra a má fungovať ako nezávislý orgán. No sudcov v trestnom kolégiu a v konkrétnom senáte na čele s Klimentom, ktoré rozhodlo presne naopak ako môj senát, nikto disciplinárne nestíha, hoci tam podozrenia z rozhodnutia v prospech politickej objednávky bijú do očí," uviedol pre SNN sudca Š. Harabin.

Rozhodnutie disciplinárneho senátu, ktoré najviac potvrdilo nezávislosť justície, bolo, keď rozhodoval o návrhu predsedníčky Súdnej rady Bajánkovej, ktorá podala na Harabina za výrok, že keď bude Švecová počúvať politikov, tak skončí v Pezinku. Disciplinárny senát ho nepotrestal.

„Naša odborníčka na otvorenú justíciu, toho času ordinujúca v Grasalkovičovom paláci, tak hľadá spôsob ako ‚nezávislú justíciu dať do poriadku', aby o disciplinárnych senátoch nerozhodovala Súdna rada. Navrhuje tak riešenie v podobe nového kolégia na Najvyššom súde SR alebo vytvorenia Správneho súdu, kde by už ňou vymenovaní sudcovia rozhodovali tak ako treba, a nie ako doteraz, keď sa to skončilo debaklom 14:0 v môj prospech," dodal sudca.

V minulosti už mimovládka Via Iuris výrazne nátlakovo vstúpila do nezávislosti justície, keď dosiahla cez slovenský parlament odtajniť voľbu predsedu Najvyššieho súdu SR a v rozpore s ústavou presadila, aby vo výberových komisiách na nových sudcov a v disciplinárnych senátoch sedeli aj zástupcovia tretieho sektora. Je nedôveryhodné, že práve predstavitelia mimovládnych organizácií chcú zlepšiť fungovanie a nezávislosť justície. Prípad Harabin najlepšie dokazuje, že justícia napriek všetkým problémom nestratila ešte všetky prvky nezávislosti a dokáže odolávať politickým zásahom.

Letná grécka povolebná atmosféra a všeobecná nespokojnosť

Európske a slovenské poučenia z Helady

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Státisíce ľudí u nás poznajú Grécko, milióny z nás však rozpálilo dožerava nie dovolenkové slnko Peloponézu, Kréty, Korfu či Rhodosu, ale podiel na záchrane eura vinou gréckej márnotratnosti. Počas dlhých rokov tu Európska únia vypestovala osobitnú politickú kultúru života na štátne útraty a miliardových výdavkov na zbrane.

Preto, že sme priľnuli ku Grécku, je aj v horúcom lete zaujímavé pozrieť sa na grécku politiku, na výmenu vlády po júlových voľbách. Príťažlivého šéfa strany Syriza Alexisa Tsiprasa vystriedal absolútne necharizmatický bývalý bankár a príslušník bývalej politickej dynastie Kyriakos Metsotakis. Stojí na čele strany Nea dimokratia, tú vyhnali z vlády v roku 2009 katastrofálne hospodárske problémy.

■ NÁVRAT V ČASE

Vráťme sa do roka 2015, keď grécky parlament odhlasoval, že obrovský, mnohomiliardový dlh sú vlastne peniaze, ktorými západné inštitúcie a banky prepchávali Grécko nelegálne, a preto ich netreba splatiť! Začalo sa hnutie, ktoré vo voľbách v roku 2015 zmietlo predchádzajúce strany, vynieslo do úradu predsedu vlády predstaviteľa novej strany a novej politiky Alexisa Tsiprasa. Bol veľkou nádejou. Ohlásil návrat dôstojnosti a koniec škrtiacich úsporných opatrení. Nariaďovala ich zo zahraničia tzv. trojka – Európska komisia, Európska centrálna banka a Medzinárodný

menový fond. Na Tsiprasovu výzvu sa konalo aj referendum, v ktorom Gréci odmietli záchranné pôžičky spojené so zavedením trhových liberálnych reforiem.

■ GENERÁCIA 700

Dnes po štyroch rokoch však už Grécko nie je pod správou trojky preto, lebo splnilo všetky podmienky, Tsiprasa oceňujú európske banky a vlády. „Reformy" priniesli pre dôchodcov dvanásť krátení penzií, znížili sa o štyridsať percent, nezamestnanosť je okolo osemnástich percent, ale medzi mladými okolo štyridsiatich percent, čo je najviac z celej EÚ. Z jedenásťmiliónového Grécka okolo pol milióna najschopnejších a najvzdelanejších mladých ľudí odišlo do zahraničia. Tí, ktorí pracujú, dostávajú v priemere sedemsto eur. Nazývajú sa generáciou 700, naplno pociťujú všetky nevýhody liberálneho pracovného trhu. „Pocit beznádeje to je normálny stav mojej generácie, všetkých, ktorých poznám, sú viac či menej v depresii," povedal reportérovi nemeckého týždenníka Die Zeit nezamestnaný vysokoškolák. Bývalý marketingový stratég, ktorý pre firmu Apple pracoval v Los Angeles a dnes býva v štvrti gréckej elity, povedal, že „všetci Gréci sú nespokojní a nešťastní".

Pomery dôchodcov zhoršuje to, že mnohí musia podporovať mladých, mnoho rodín je odkázaných na penzie starých rodičov. Mení sa aj skladba obyvateľstva, teraz ľudia starší ako šesťdesiatpäť rokov tvoria dvadsaťjeden percent obyvateľstva, v roku 2050 ich bude vyše tridsaťtri percent.

Lekár veľkej nemocnice v Tesalonikách – v Solúni, dostáva tisícdvesto eur, kým predtým dvetisíc. Predtým naňho pripadalo denne okolo štyridsať pacientov, dnes vyše šesťdesiat – stále je menej peňazí a viac práce. Tlak na šetrenie neprestáva, je málo CT aparátov, zoznamy a časy čakania sú dlhé. Zdravotníctva sa týka aj nová webová stránka Edosa Fakelaki – Podplácal som. Nie je to síce oficiálne, ale prišlo okolo tisícdvesto udaní dovedna na sumu viac ako dva milióny eur vo verejných zdravotníckych zariadeniach. V najnovšom prehľade o korupcii v štátoch Únie kleslo Grécko z 59 na 67 miesto, je na konci pred Bulharskom.

■ DVE STRANY

Alexis Tsipras prehral o. i. aj tým, že splnil všetky požiadavky Európskej komisie na krátenie výdavkov tak, aby Grécko dosiahlo opäť platobnú schopnosť. Znížil tú horu dlhov natoľko, aby to bolo medzinárodne znesiteľné. Uskutočnil úplne inú, opačnú politiku, s akou vyhral voľby. Ale grécky politický systém však aj po tom všetkom bude spočívať na dvoch stranách. Nea Dimokratia má stopäťdesiatosem poslancov, získala takmer štyridsať percent všetkých hlasov a vďaka volebnému systému môže vládnuť sama, Syriza stratila vo voľbách necelé štyri percentá, získala 31,5 percenta hlasov a s osemdesiatimi šiestimi poslancami je druhou najsilnejšou stranou. Grécko má teda silnú vládnu a silnú opozičnú stranu.

FINANČNÝ SERVIS

V slovenskej ekonomike sa v tomto roku zvýšili mzdové náklady o takmer deväť percent, čo je po Rumunsku a Bulharsku na starom kontinente najviac. Medzi krajinami eurozóny dosahuje Slovensko najvyšší mzdový nárast najmä pre nedostatok kvalifikovaných pracovníkov a mzdy dvíhajú aj vládne sociálne opatrenia, najmä rast minimálnej mzdy a celý rad rôznych príplatkov.

Rituál o minime

Každoročné handrkovanie medzi zamestnávateľmi, odborármi a vládou o výške minimálnej mzdy doteraz napokon vždy uzavreli poslanci na návrh vlády. Je už jasné, že aj v tomto roku sa tento „rituál" bude opakovať.

Aj keď sa minimálna mzda zvyšuje každoročne aj o niekoľko desiatok percent, na raste životnej úrovne sa to výraznejšie neprejavuje. Dôvodom je mechanizmus výpočtu čistej mzdy, keď z vyššej hrubej minimálnej mzdy sa odpočítajú odvody. Tie sú aj pri rovnakom percente z vyššieho základu vyššie. Daňový základ sa potom zníži o stále rovnakú výšku nezdaniteľnej časti základu dane, a preto aj daň je vyššia. Každoročne sa zvyšujúca minimálna mzda sa tak v konečnom dôsledku nestáva prostriedkom zvyšovania životnej úrovne tých najmenej zarábajúcich, ale nástrojom na zvyšovanie príjmov do štátneho rozpočtu.

Ak chce vláda zvyšovať životnú úroveň tých najmenej zarábajúcich, mala by skôr prijímať opatrenia na zvyšovanie čistých miezd. Sem patrí neplatenie daní tými najmenej zarábajúcimi alebo zvyšovanie nezdaniteľnej časti základu dane. S percentom sociálnych odvodov by sa však nemalo hýbať, keďže pri terajšom zastropovaní dôchodkového veku by nižšie percento sociálnych odvodov znamenalo aj nižší dôchodok.

Jedna z terajších koaličných vládnych strán prišla s konkrétnym návrhom zvyšovania nezdaniteľnej časti základu dane, čo sa však stretlo zo strany obcí a miest s obrovským nesúhlasom. Je to spôsobené doterajším mechanizmom prerozdeľovania dane z príjmu fyzických osôb, z ktorých sedemdesiat percent ide do ich rozpočtu a zvyšok do rozpočtu samosprávnych krajov. O tom, že slovenské obce a mestá si nežijú zle, svedčí, že ak sa občanom zvýšili príjmy zhruba o trinásť percent, samosprávy dostávajú až o tridsať percent viac. Dôvodom sú práve zvyšujúce sa mzdy, a teda aj vyššie dane do štátneho rozpočtu, z ktorých sa následne cez podielové dane viac dostane mestám a obciam. Ak by teda poslanci napokon schválili vyššiu nezdaniteľnú časť základu dane, zamestnanci by tak platili nižšie dane a menej peňazí by sa ušlo aj rozpočtom miest a obcí. Ako by ich samosprávne orgány reagovali, nebudeme špekulovať, ale podľa všetkého by sa výpadok ich príjmovej stránky nahradil zvyšovaním nielen miestnych daní, ale najmä zvyšovaním majetkových daní.

Róbert HÖLCZ

Slovensko nemá fundovanú stratégiu dlhodobého demografického rozvoja

Trend poklesu obyvateľstva republiky je hrozivý

Zhovával sa Ivan BROŽÍK – Foto a graf: SNN

Nedávno v Trnave rokovalo plénum sedemnástej Slovenskej demografickej konferencie. Na záverečnom zasadnutí sformulovalo významné konštatovania a závery. Na zmenu nepriaznivého demografického trendu treba aplikovať celé spektrum opatrení. Účastníci konferencie konštatovali, že demografický vývoj na Slovensku prešiel po roku 1989 razantnými transformačnými zmenami a jeho charakter sa v mnohých ohľadoch priblížil charakteru reprodukcie v západnej Európe. Najmä vývoj za posledných tridsať rokov položil základy niektorých nezvratných, prípadne ťažko ovplyvniteľných budúcich trendov, ktoré napriek spochybňovaniu daktorými predstaviteľmi rozhodovacej sféry sú vysoko pravdepodobné. Slovenské národné noviny sa téme venujú podrobnejšie v nasledujúcom rozhovore. SNN ho poskytol predseda Nezávislého združenia ekonómov Slovenska vysokoškolský pedagóg a bývalý veľvyslanec Slovenskej republiky v Indii Ing. Ladislav LYSÁK, DrSc. Občianske združenie slovenských ekonómov SES – NEZES sa začalo formovať v závere roka 1989. Na prvom zhromaždení 20. decembra 1989 odzneli základné úvahy o cieľoch a programe Združenia. Hlavným cieľom SES – NEZES sa stala všestranná podpora sformovania a trvalého rozvoja slobodnej, samostatnej, slovenskej, sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky.

● Transformačný proces demografických zmien u nás za tridsať rokov takmer dosiahol stav bežný v takzvaných „západných" krajinách. Tam sa však demografické status quo formuje mnohé desaťročia, ak nie dlhšie. Nie je tá naša rýchlosť už škodlivá?

Vaša otázka nastavuje osobitný uhol pohľadu na dynamiku demografických zmien. Pri pohľade na hrozivý trend poklesu obyvateľstva našej republiky od súčasných zhruba 5,5 milióna až na polovicu (2,6 milióna v roku 2010) vedie k logickej úvahe – aké riešenia podnikli naši predchodcovia v minulosti, že náš počet sa od roka 1910 zvýšil viac ako dvojnásobne? A to ešte pri nemalých úbytkoch, ktoré si pripomenieme. V prvej polovici minulého storočia došlo k výraznému vzostupu. Prispela k tomu nepochybne racionálna ekonomická a sociálna politika vedenia štátu na čele s prezidentom v úzkej súčinnosti s odborne zdatnými ekonómami (I. Karvaš, guvernér národnej banky, P. Zaťko a rad ďalších). Výrazne sa zvýšili mzdy robotníkov, sociálna starostlivosť a zabezpečenie, podpora roľníkov, limity zisku majiteľov firiem a zvýšili sa tiež podiely robotníkov na zisku firiem, podporil rozvoj remesiel atď.

● To však dlho netrvalo...

Menej už bol priaznivý vývoj v niektorých smeroch po roku 1950. Ale trend sa spomaľoval postupne a následne s rozvojom ekonomiky, najmä ťažkého, nadväzne ľahkého a drevárskeho priemyslu, v poľnohospodárstve po tvrdom postihu súkromne hospodáriacich roľníkov, neskôr úspešných jednotných roľníckych družstiev a štátnych majetkov nabral pozitívny smer. Povinnosť a stabilita zamestnania umožnila vyššiu sociálnu starostlivosť, prosperitu aj na vidieku – výrazne stúpla aj starostlivosť o rodinu, tým podstatne pôrodnosť, najmä v čase prezidentovania Gustáva Husáka, keď z toho obdobia poznáme výraz tzv. Husákove deti...

● Nejde len o rýchlosť demografických zmien, ale aj o následky týchto zmien. Skúsme aspoň heslovite naznačiť – čo znamenajú u nás dôsledky najnovšieho demografického vývoja pre perspektívy našej ekonomiky?

Nesporne negatívne ekonomické dôsledky majú aktuálny aj dlhodobý účinok. Na východe štátu sa pociťuje nedostatok kvalifikovaných pracovných síl pre potenciálnych investorov a získavanie pracovných príležitostí v priemysle, službách, celej terciárnej sfére. Tak sa napríklad namiesto ešte v roku 1968 predpokladanej automobilky medzi Prešovom a Košicami pri Lemešanoch s tisíckami pracovných miest natlačila ďalšia automobilka na úrodné nivy pri Nitre. Štát podporil zvýšenie zamestnanosti opäť na západe a vysávanie/sťahovanie východniarov za prácou v západných okresoch. To sa odráža nielen v ekonomike, ale i v regionálnych vzťahoch a oslabovaní celonárodnej súdržnosti. Vyľudňuje sa vidiek. Využívanie pôdneho fondu klesá, stúpa predaj pôdy zahraničným

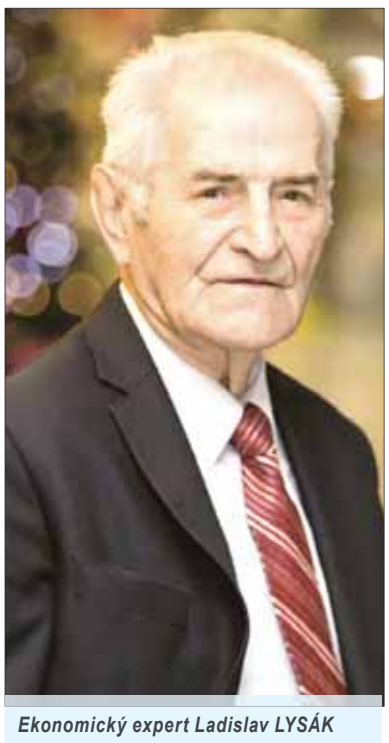

Ekonomický expert Ladislav LYSÁK

vlastníkom a k nim smerujú zisky z produkcie bez finalizácie u nás, čím sa ochudobňuje nielen vidiek o pracovné príležitosti a o zdravotne bezpečné, kvalitné potraviny. Odlúčenosť cestujúcich „týždňovkárov" za prácou do západných okresov oslabuje i rodinné vzťahy a – natalitu. K tomu sa pridružujú nemalé ohrozenia vonkajšieho charakteru. Bez adekvátnej odozvy zo strany kompetentných štátnych postov sa prehlbujú čechoslovakistické ambície. Po drzom stane s neprípustnými symbolmi na hlavnom námestí v Bratislave sa premenuje časť nábrežia po prezidentovi, ktorý Slovákov neuznával za národ a opovržlivo hodnotil Pittsburskú dohodu, ktorú sám koncipoval. Pri stupňovaných separatistických snahách na juhu Slovenska hrozí opakovanie výberu menšieho zla!!!

● Je predstaviteľné myslieť si, že ekonomika, jej výkon sa dá takisto rýchlo prestaviť na potreby aktuálnej demografie? Už len o dôchodkovom systéme diskutujeme roky a stále je v krízovom stave.

To je otázka voľby.

● Čo to znamená pre hospodárske perspektívy štátu, ak má už takmer milión ľudí v produktívnom veku za hranicami?

Je to otázka, ktorá tne do živého. Zároveň je to neodkladná, nesplnená úloha vrcholových inštitúcií štátu a úloha vlastenecky zodpovedných občanov Slovenska, či žijú doma, alebo v zahraničí. Nikto iný to predsa v našom záujme urobiť nedokáže a neurobí. Je nutné nielen konštatovať, ale riešiť nežiaduce vysťahovalectvo, ktoré sa týka celého Slovenska, osobitne, podobne ako pred sto rokmi v druhej dekáde, sa i dnes tvrdo vysáva a trestá Prešovský a Košický kraj!

● Výpadok aktívne produktívnej časti populácie môže niečo nahradiť? Napríklad zahraničná pracovná sila? Bolo by to až také jednoduché?

Na zabezpečenie stabilného, efektívneho rozvoja ekonomiky je logické využitie najmä vnútorných zdrojov, spôsobilých, no z rôznych dôvodov nezamestnaných, ale i práceschopných zo starších vekových kategórií s nárokom na dôchodok rôzneho druhu. Návratom k tomu, čo bolo u nás samozrejmosťou do roka 1989 – každý práceschopný obyvateľ SR, ktorý sa chce zabezpečiť a užívať výhody zdravotného a sociálneho zabezpečenia zo strany štátu, vrátane starobného dôchodku, má byť zamestnaný. Chameleónske ústupky v tomto smere na príjmoch zo štátnej kasy, ale i jednotlivcom a skupinám tzv. neprispôsobivých nikam nevedú. Takéto rady sa neúnosne rozrástli a škodia vývinu mladých ľudí, rastie kriminalita. Už v deväťdesiatych rokoch som zdôrazňoval potrebu návratu k tomu, čo u nás oceňovali aj zodpovední rodičia z rómskej komunity. Poznám to z detstva, zo školských rokov (v sympatickej muzikantskej rodine kamaráta som s nimi jedával z jednej misy), aj z podnikovej praxe. Ak to bez problémov platí trvale nielen vo Švajčiarsku a v ďalších európskych štátoch, ale i v celej Austrálii, je nutný návrat k tomu, čo nezodpovední z legislatívnej oblasti, ako aj niektorí kompetentní politici v deväťdesiatych rokoch dopustili a doteraz dopúšťajú a tolerujú ich pokračovatelia.

● A čo nástup zahraničnej pracovnej sily?

To je dvojsečná zbraň. Oveľa väčšie rezervy sú v znížení nadmernej emigrácie za prácou a na štúdiá do zahraničia. Len v Česku je približne štyridsaťtisíc talentovaných študentov na vysokých školách za výhodnejších podmienok, mnohí tam zostávajú zlákaní do dobrých pozícií v produkčnej sfére i samospráve. Táto nenahraditeľná strata vysávania mozgov Slovákov (z čoho sa nám verejne aj v obľúbenej relácii Českej televízie vysmievajú) je veľkým problémom z ekonomických dôvodov a najmä pre hrubé dlhodobo trpené nedostatky vlasteneckej výchovy. V rodinách a nemenej v školách všetkých stupňov. Ale i z pohľadu doterajšej nedostatočnej aktivity kompetentných inštitúcií riešiť tieto otázky systematicky a razantnejšie. To sú nedozerné straty, ktoré ovplyvňujú – znižujú úroveň života terajších i budúcich generácií!

● Demografi upozorňujú, že „opatrenia na centrálnej, regionálnej i lokálnej úrovni sú nedostatočné, v niektorých oblastiach v podstate žiadne a niektoré dokonca idú proti reálnej adaptácii na niektoré nezvratné demografické zmeny", Takže, čo treba, čo chýba?

Ekonómovia aj demografi dlhé desaťročia na to reagujú množstvom upozornení a návrhov riešení. Na národno-štátnej úrovni aj množstva významných medzinárodných organizácií. Napríklad z pôdy Organizácie Spojených národov: OSN FAO – jej prvá Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo (október 1945), štúdia Brundtlandovej komisie a i., Rímsky klub – výrazne už v roku 1972, WHO – Svetová zdravotnícka organizácia a ďalšie. Sú ich tisícky. Vládne garnitúry väčšiny európskych štátov vrátane Slovenskej republiky na to reagujú vo veľkej miere najmä vzhľadom na svoju štvorročnú, maximálne dvojnásobnú predpokladanú životnosť. Nám prichodí voliť cestu, ktorá prislúcha autochtónnemu národu s centrom v strede európskeho kontinentu nie stovky, ale podľa akceptovaných vedeckých štúdií osemtisíc tisíc rokov! To by mal vedieť nielen každý školák, ale najmä volení predstavitelia na všetkých stupňoch riadenia nášho národa a všetci občania nášho štátu!

● Národ, štátnosť a demografia – to spolu veľmi úzko súvisí.

Pre naše dlhodobé koncepčné úvahy o demografickom vývoji SR platí zásada plnej akceptácie zohľadnenia radu faktorov. Z nich medzi hlavné patrí historický vývoj národa i jeho štátnosti a dôsledky na aktuálny stav i perspektívy, novodobé turbulencie, aktuálna pozícia SR v geoekonomickom priestore, predpoklady zásadného zvratu v pasívne prijímanom demografickom vývoji, ktorý sa odráža aj na nižšie uvedenom grafe OECD, ktorý by viedol k poklesu počtu Slovákov koncom tohto storočia na približne polovicu terajšieho stavu. A verím, že povzbudenie pre všetkých vlastencov Slovenska, osobitne matičiarov, najmä mladších generácií, je tá optimistická demografického krivka vývoja , ktorá potvrdzuje moje hlboké presvedčenie, že my i pri vedomí všetkých protirečení vnútri našej spoločnosti aj v európskom a svetovom spoločenstve to môžeme dosiahnuť. Len si aspoň letkom pripomeňme, že po stratách ohromnej časti územia a ľudského potenciálu z čias Svätopluka, dlhé storočia po turecko-tatárskych nájazdoch sme sa po druhoradej pozícii v spoločnom štáte za dvadsať rokov – spamätali. Za vyše päť rokov samostatnej štátnosti sme dokázali efektívne, za mimoriadne zložitých vojnových podmienok výrazne zvýšiť úroveň ekonomiky, za päť rokov sa postavilo viac kilometrov železničných tratí ako za predchádzajúcich dvadsať rokov, slovenská koruna bola nazývaná tatranským dolárom, rozvinulo sa školstvo, vedecké a kultúrne inštitúcie, priemysel, remeslá, rástlo sebavedomie spoločnosti. Prirodzene boli i nemalé straty spôsobené okupáciou.

● Nemožno obísť tému migrácie...

V terajšej etape vývoja ľudskej spoločnosti, ktorú v prenikavej prognóze Samuel J. Huntington nazval Stret civilizácií – Boj kultúr a premena svetového poriadku (Rybka publishers, ČR, 1996), k doterajším problémom prispela zdanlivo neriadená vlna či skôr cunami imigrácie na európsky kontinent. Veľký nápor našu republiku vďaka odmietavému stanovisku vlády bývalého premiéra Róberta Fica doteraz obchádza. Ale nemožno vylúčiť nežiaduce zmeny po voľbách na prezidentskom poste doma a v Európskom parlamente. Orgány Európskej únie nedokázali včas reagovať, aby sa zo solidárneho prijímania utečencov z vojnami postihnutých oblastí mimo Európy nestal (ne)kontrolovaný biznis návalu prisťahovalcov z deväťdesiatich percent inej kultúry – moslimskej, s nepredstaviteľnými dlhodobými následkami. Nemecká vláda očakáva, že terajší počet päťdesiatdva miliónov moslimov v Európe sa za dvadsať rokov zvýši na stoštyri miliónov. A následkom poklesu nemeckej populácie sa Nemecko v roku 2050 stane moslimským štátom! S neveľkými rozdielmi sú prognózy aj v ďalších západných štátoch – vo Francúzsku, v Holandsku, Dánsku a ďalších.

Ak Slovenská republika a my Slováci nechceme prísť o svoju identitu, zabezpečiť primeranú životnú úroveň, bezpečné prostredie a mierový vývoj v prosperujúcej Európe je našou povinnosťou na všetkých úrovniach riadenia aj mimovládnych aktivít pracovať konzistentne, tvorivo a nedovoliť pokračovanie tohto trendu. I po vyše štvrťstoročí obnovy štátnej samostatnosti chýba nám fundovaná dlhodobá stratégia/doktrína dlhodobého rozvoja, dôsledná/nekompromisná kontrola jej dodržiavania. Ktorá stanoví základné ciele, formy ich realizácie a neprekročiteľné limity zachovania trvalých hodnôt národnej i európskej civilizácie. Je to nástojčivá výzva pre všetky súčasné generácie a slovenskú inteligenciu predovšetkým.

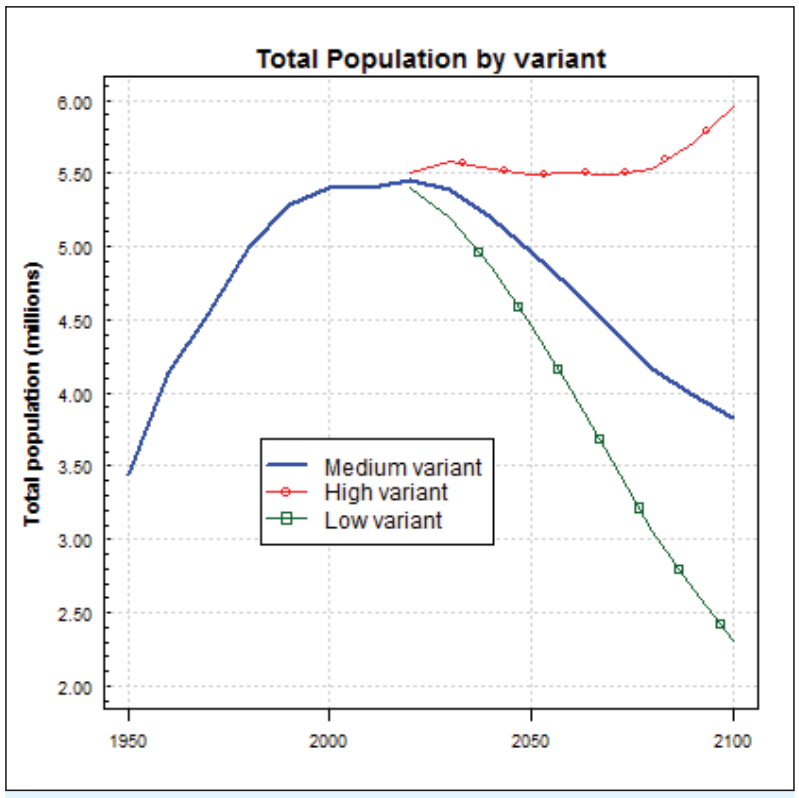

Graf OECD Celková populácia SR – varianty: červená linka – optimistický variant; modrá – priemer; zelená – pesimistický variant

REPORTÁŽ

Problém nie je dvojaká optika, problém je ignorovanie tradičných rodinných hodnôt

Dva pochody – dva úplne rozdielne svety

Text a foto: Ľudovít ŠTEVKO

Predstaviť reportážnou formou dve súbežné akcie v Bratislave – pochod Hrdí na rodinu a pochod Dúhový Pride – je dosť ťažké, ale dá sa zvládnuť, ak má človek rýchle nohy. Zhromaždenie rodín na Rudnayovom námestí má polhodinový náskok, preto je v našom poradí na prvom mieste...

Neveľký priestor pred Dómom sv. Martina sa postupne zapĺňa rodičmi v červených tričkách a červenými balónikmi v rukách detí. Z malého pódia sa ozývajú zväčša nábožné piesne, aj keď atmosféra tohto námestia nie je kostolná, skôr len povznesená, pozitívna a priateľská. Päť-šesťročné deti dávajú niektorým známym účastníkom podujatia prstíkmi na čelo krížik. Jeden sa ušiel aj predsedovi parlamentu Andrejovi Dankovi. Sú to rozkošné deti, nehanbia sa, sú prirodzené ako pri hre. Vyrojí sa mi spomienka na moju mamu, dedinskú ženu, ktorá ma krížikom na čelo odprevádzala, keď som odchádzal študovať do Bratislavy. Veril som, že ma to ochráni pred nástrahami cudzieho sveta a prísnych semestrálnych skúšok...

K týmto obrázkom z bratislavských ulíc nedávnych dní netreba komentár. Fotografie dostatočne dokumentujú atmosféru oboch podujatí.

POD POKRIEVKOU

Predtým, ako som sem prišiel, som si prečítal niekoľko ironizujúcich článkov na adresu organizátorov akcie Hrdí na rodinu (napríklad o Chromíkovej láskyplnej totalite v denníku Sme), v ktorých posmeškári karhali kresťanských aktivistov, že svoj protipochod naplánovali práve vtedy, keďmajú Bratislavou pochodovať šíky LGBTI za práva sexuálnych menšín.

Nech si už médiá hlavného prúdu píšu čokoľvek, kresťanské rodiny majú tiež právo vysloviť svoj názor na nezastupiteľnú úlohu otca a mamy pre každé dieťa. Skromne, bez bubnovania, bez transparentov či propagačných alegorických sprievodov.

Stredobodom pozornosti novinárov bol celkom prirodzene jeden z najvyšších ústavných činiteľov Andrej Danko. Na otázku, prečo sem prišiel, odpovedal podľa očakávania: „Dnes som tu preto, lebo sa niekedy nemôžem pozerať, ako sa bagatelizuje problém, ktorý hrozí akceptáciou spolužitia dvoch mužov a dvoch žien Keď akceptujete registrované partnerstvá a vzápätí manželstvá dvoch párov rovnakého pohlavia, potom následne musíte riešiť aj otázku adopcie detí týmito pármi. Pre mňa sú práva detí sväté. Na deťoch by sa nemalo experimentovať, deti by mali vyrastať vo zväzku muža a ženy, teda v normálnej rodine, ktorú tvorí otec a mama. Predstavte si situáciu manželského páru dvoch mužov: Dieťa by jedného oslovovalo oco a druhého mama, alebo by malo dvoch otcov?“

■ PODPORA RODINE

Zdá sa, že niektorých okolostojacich novinárov tieto slová priveľmi nezaujímali, viac ich interesoval vysoký stožiar, ktorý má stáť pred budovou parlamentu. Keď predseda NR SR označil v tejto chvíli podobné otázky za smiešne, Eugen Korda z periodika .týždeň chrstol šéfovi zákonodarného zboru arogantne do očí: „Vy ste smiešny!“

Som stará škola, mňa úroveň takejto komunikácie novinárskej branže vytočila, preto som podišiel o kúsok ďalej, kde odpovedal na otázky novinárov Boris Kollár, šéf politickej strany Sme rodina. Hovorí: „Som tu preto, aby som podporil tradičné slovenské rodiny.“ Pýtam sa: „A nepôjdete aj vedľa podporiť Dúhový Pride ako niektorí vaši kolegovia z parlamentu?“ Jeho odpoveď je príkra: „V žiadnom prípade – to je podľa mňa zvrátenosť.“

Okrem Kollára je tu aj Anton Hrnko zo SNS, ktorému vyjadrujú mnohí ľudskú spolupatričnosť a spoluúčasť na jeho nedávnej rodinnej tragédii. Pre úplnosť treba spomenúť aj účasť predstaviteľov ďalších politických strán – Milana Uhríka z ĽSNS a Roberta Šveca z Hnutia slovenskej obrody. Pred bránou Dómu sv. Martina stojí obklopený ľuďmi katolícky kňaz a kazateľ Marián Kuffa. Odpovedá na tú istú otázku: „Prišiel som podporiť rodinu, akú si želá Boh. Národ ktorý zahadzuje svoje tradičné, stáročiami overené hodnoty rodiny, nemôže mať dlhé trvanie.“

■ ZA POLICAJNEJ OCHRANY

Prechádzame na Hviezdoslavovo námestie, kde je medzinárodná akcia LGBTI v plnom prúde. Priestor námestia aj s priľahlými ulicami je obohnaný zátarasami a strážia ho kordóny policajtov. Na úzky vchod dohliadajú tiež niekoľkí policajti na čele s dôstojníkom. Dúhová slečna kontroluje tašky návštevníkov. Pred nami je staršia pani, ktorá si nechá prehľadávať tašku, či v nej nemá nejakú zbraň alebo nebodaj bombu. Sme na rade – moje dve kolegyne novinárky a ja. Protestujeme, odmietame sa podrobiť kontrole civilnou osobou, pretože chceme vstúpiť do verejného priestoru s novinárskymi preukazmi bez kontroly obsahu tašiek a dámskych kabeliek. Pýtam sa policajta v čiernej uniforme, ktorý vyvoláva dojem asistenta dúhovej slečny: „Podľa akého zákona nás môžu kontrolovať tieto civilné osoby? Je to v demokratickej spoločnosti v poriadku, pán policajt?“ Muž v čiernej uniforme odpovedá: „Tak si to želajú kvôli bezpečnosti usporiadatelia kultúrnej akcie. Keď idete do lietadla tiež vás kontrolujú.“

Nechápem. O akú bezpečnosť tu ide, lebo pokiaľ si pamätám, počas deviatich ročníkov Dúhového Pride v Bratislave nikto príslušníkov komunity LGBTI neohrozoval fyzicky ani slovne. Pred kým sú teda zátarasy a ponižujúce kontroly na prechodoch?

Jedna z kolegýň vytiahne z kabelky novinársky preukaz a číta: „Žiadame všetky štátne orgány, vedecké a kultúrne inštitúcie a všetky organizácie a osoby v Slovenskej republike, aby napomáhali držiteľovi preukazu pri výkone povolania. Všade vo svete to rešpektujú.“ Policajt v čiernom sa vzápätí obracia na korpulentnú slečnu, zrejme šéfku dúhovej akcie, ktorá to sleduje so zjavnou nevôľou: „Pustíte ich dnu?“ Šéfka nás nepozná, zrejme vie, že nie sme z Denníka N a Sme a jej odpoveď je rezolútna: „Nie, nepustím!“

■ DÚHOVÉ ZÁBRANY

Jedna z kolegýň sa nechce hádať, vzdáva to, ale ja som sa rozhodol, že reportáž z akcie Pride-pýchy musím dokončiť priamo v centre zábavy mládeže LGBTI. Obchádzame s druhou kolegyňou rozsiahly oblúk zátarás a obslužného policajného personálu na opačnú stranu, kde je druhý vchod s dlhým zástupom ľudí čakajúcich na akt kontroly, preukazujeme sa novinárskou legitimáciou a bez váhania vstupujeme do dúhového areálu na Hviezdoslavovom námestí. Moderátor z pódia práve tlmočí žaloby farebného osadenstva na nedemokratické pomery v Slovenskej republike, kde vraj menšina inej sexuálnej orientácie čelí diskriminácii a útlaku. Kolegyňa je zhrozená, lebo po tom nedávnom zážitku sa cíti diskriminovaná ona ako novinárka aj reprezentantka väčšinovej heteropopulácie.

Po moderátorskom extempore by som sa rád porozprával s účastníkmi tejto „kultúrnej akcie“ na tému útlaku sexuálnej menšiny. Oslovujem niekoľko neprehliadnuteľne zafarbených dvojíc, ale mi nerozumejú – sú cudzinci. Španieli, Rumuni? Konečne natrafím na slovenské extravagantné priateľky s dúhovými farbami na lícach. Pýtam sa: „Cítite sa v živote utláčané alebo diskriminované?“ Jedna z nich, predstavila sa ako Milada, hovorí: „Vôbec nie, prečo sa pýtate?“ – „Lebo to práve tvrdil moderátor na pódiu,“ poznamenávam. „Viete, to sa len tak hovorí, my sa cítime dobre.“

Potom objavujeme viaceré tváre z Progresívneho Slovenska. Poslanec Poliačik, primátor Vallo a na prvý pohľad prekvapenie – známy evanjelický teológ Ondrej Prostredník, neúspešný kandidát na europoslanca za „progresívnu stranu“. Chceme mu položiť zopár otázok, ale keď zistí, odkiaľ sme, nechce sa s nami baviť, asi nie sme z toho správneho „progresívneho média“, do ktorého on píše svoje statusy.

■ NIEČO EXTRA POLITICKÉ

Našu pozornosť zaujali aj ďalšie známe tváre z politiky. Poslankyňa NR SR za SAS Natália Blahová a europoslankyňa Ďuriš Nicholsonová sa fotografujú s osobami neurčitého pohlavia v ružových sukienkach a na extrémne vysokých podpätkoch. Ako som sa dozvedel neskôr, pani Blahová sa pri tej istej príležitosti vyjadrila, že „tradičná rodina neexistuje, lebo rodina nemá prototyp“. Od matky dvoch detí tieto slová vo mne rezonujú ako správa z planéty, kde vládnu roboti. Blahová tára. Rodina na našej planéte má prototyp, je ním muž a žena, jediná dvojica schopná vo svojej biologickej rôznorodosti priviesť na svet potomstvo. A je jedno, či tento prirodzený zväzok – muž, žena a deti – nazveme tradičnou rodinou alebo len rodinou. Slovo rodina súvisí s pojmami rod, rodiť, rodičia, v niektorých slovanských jazykoch rodzice, roditeli, roditelji, родители...

Prototyp rodiny existuje, vyplýva z prírodnej podstaty a zo zázraku rodenia nového života, nie je to umelý konštrukt, netvoria ho rovnakopohlavné páry...

Tradičné rečňovanky ombudsmanky Márie Patakyovej o tom, že Slovensko sa v otázke práv inak sexuálne orientovaných ľudí neposunulo dopredu, sú dosť ťažko stráviteľné. Kam sa Slovensko malo posunúť? K neplodným rovnakopohlavným manželstvám, k pedofílii? Lebo aj pedofilní ľudia sú vraj sexuálnou menšinou, zaznávanou a romantickou, ako nás o tom presviedčajú palcové titulky a článok na titulnej strane denníka Sme.

Čosi sa na nás rúti. Čosi dohovorené, skľučujúce, namierené proti životu ako treskot bubnov Pride. Bratislavské obecenstvo sa na to všetko zvedavo pozerá, veď to exhibicionistické pouličné divadlo je zadarmo – ako v starovekých amfiteátroch pred zánikom rímskej civilizácie.

FEJTÓN

Malý krok pre človeka, veľký skok pre ľudstvo. Americký kozmonaut Neil Armstrong pred päťdesiatimi rokmi povedal pamätnú vetu a vkročil na Mesiac. Podľa konšpirátorov údajne vykročil. Originálna nahrávka podľa vyhlásenia NASA sa údajne stratila. Malý krok pre Bratislavu, veľký skok pre Slovensko. Bratislava slávnostne získala prvý dúhový priechod pre chodcov. Podľa zahraničných médií, ktoré píšu po slovensky a tvária sa ako slovenské, podobné symboly rovnoprávnosti a slobody majú nielen v metropolách po celom svete. New York, Paríž, Peking, Moskva, Bratislava, sme svetoví.

Dúhové pochody a iné šibalstvá

Veľkolepý projekt podporilo veľvyslanectvo Holandského kráľovstva. Naše ministerstvo zahraničných vecí sa pravdepodobne poďakovalo za túto podporu. Ak si našlo čas popri žalostení, že sa nepodarilo zrealizovať vo svete Nový spoločenský poriadok amerického prezidenta Busha.

Ďalší rovnaký dúhový priechod by mohol vzniknúť pri bratislavskej Cvernovke. Mohol by dostať hrdý názov Prezidentský dúhový. Lebo pri príležitosti dúhového pochodu sa pani prezidentka zúčastnila v Cvernovke na divadelnom predstavení Príbeh geja, príbeh lesby. Po jej príklade by predstavenie malo byť povinné pre všetky základné a stredné školy. Dobre že tam šla. Ukrajinský prezident sa nezúčastnil na dúhovom pochode a v ich parlamente ho obvinili z opovrhovania európskymi hodnotami. My si európske hodnoty a „hodnoty“ ctíme.

Celý progres kazí už len ministerstvo vnútra. Orgány Európskej únie zatiaľ neodhalili tento podvratný, rasistický a homofóbny prvok v našom právnom systéme. Mlčí aj ombudsmanka. Je čas sebakriticky poukázať na ministerstvo, ktoré cielene pôsobí proti rovnoprávnosti všetkých občanov. Ministerstvo vnútra si dovolí v zákone o cestnej premávke predpisovať na vodorovné značenie bielu farbu. Čistý rasizmus. Ako to, že pri schvaľovaní v parlamente mlčala súčasná opozícia? Dotknutému ministerstvu však treba uznať, že aspoň kde-tu povoľuje oranžovú a zelenú farbu. Nič však nepíše o čiernej ani o ostatných farbách farebného spektra. Ako k tomu príde päťpercentná menšina, aby mala len jeden priechod, aj to v Bratislave? Kde sú priechody s červenými, so zelenými a s bielymi pruhmi pre desaťpercentnú maďarskú menšinu? Kadiaľ majú chodiť cez cestu obyvatelia Fekišoviec, Hornej Maríkovej a ďalších obcí, ktoré farebný priechod nemajú a podľa homofóbneho zákona ani nebudú mať?

Veľvyslanectvo Slovenska vo Veľkej Británii by si malo zobrať príklad z holandského. Podporiť v Británii výrobu klavírov s klávesmi vo farbách dúhy. Lebo ďalší adept na cenu Homofób roka je sir Elton John. Demonštratívne aj prednedávnom na koncerte v Prahe hral na klavíri, ktorý mal len čierne a biele klávesy. Zrejme si uvedomil svoju chybu a preto ohlásil ukončenie svojej kariéry. Toto rozhodnutie nesporne potešilo jeho milujúceho manžela Davida. Konečne budú mať viac času venovať sa výchove svojich dvoch detí. Správnej výchove. Možno si nájdu čas aj na návštevu Bratislavy a zoberú ich na predstavenie v Cvernovke. Pre zmenu ako hosťa predsedu vlády.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

BESEDNICA

„Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným," povedal Rudolf Hrušínský na brehu Olše v ikonickom filme Rozmarné léto. Na Slovensku by sa dal spôsob tohto leta nazvať skôr komickým. Stačí, ak si pripomenieme takmer zmyselnú žiadostivosť niektorých lídrov politických strán po kresle predsedu vlády. Primeraný výraz pre tento druh zvláštneho chcenia by sa našiel skôr v slovníku málo používaných slov a mal by archaickú podobu ako „žiadza". Zle utajovaná žiadza má v našom politickom pechorení už tradíciu. Čosi ako folklór. Pamätáme si, že Richard Sulík v roku 2016 pred minulými parlamentnými voľbami ako stopercentne istý premiér zostavoval vládu a od neho ako by sa táto oneskorená pubertálna choroba prebudila z latentného stavu aj dnes.

Politické hry horúceho leta

Najprv sa verejne pasoval za budúceho premiéra exprezident Andrej Kiska a po ňom sa o premiérske kreslo ťahali za prsty Truban s Beblavým z dvojstrany Progresívne Slovensko-Spolu. Sulík sa stal po nedobrých skúsenostiach opatrnejší, čaká, komu by podržal balónik, lebo podľa Slosiarika, šéfa vychytenej prieskumnej agentúry Fokus, nie je na tom práve najlepšie. Nielen preferenčne, ale aj personálne. Zdá sa, že neprehliadnuteľných šéfov opozičných strán opúšťajú doteraz verné politické manželky. Manželstvo so Sulíkom pozastavila Lucia Ďuriš Nicholsonová, lebo ho už nepotrebuje, a sebavedomý politický kaukliar Igor Matovič prišiel o svoju herečku Veroniku Remišovú, ktorú mu zlanáril istý Andrej z Popradu, majiteľ ešte nezaregistrovanej strany Za ľudí. Našťastie Sulík nezostal osamotený ako Matovič, v šachovej partii mu zostala ešte jedna figúra, ktorá mu nahradí stratenú dámu – Janka Cigániková. Do jarných volieb 2020 je ešte dosť ďaleko, nikto nevie, či sa tým skončia politické manželské rošády, alebo sa dočkáme ešte fajnovejších predstavení na slovenskej scéne.Vystupovať v nej nebudú len herečky či maturantky ako Nicholsonová a Farská, ale aj Lojzo Hlina, veľkorážny kaliber z KDH, a Kiskove nové prírastky – Juraj Šeliga a spomínaná Remišová.

Zatiaľ sa politický predvoj Andreja Kisku, známy pod názvom „občianske hnutie" Za slušné Slovensko, ruje s Igorom Matovičom o miesto na tribúne námestia SNP v Bratislave, lebo sa blížia oslavy novembrovej textilnej revolúcie. Kujon Matovič všetkým vypálil rybník – vyárendoval si u starostky Aufrichtovej na celý týždeň námestie pod Kulichovou sochou partizána. Celý týždeň pred 17. novembrom môže Igor oslavovať a burcovať do boja za slovenskú demokraciu. Proti individualistovi z OĽaNO nič nezmôže ani Truban, ani jeho a Štefunkov nominant, „progresívny primátor" Vallo, ktorý môže akurát iba premenovať časť tohto námestia pred starou tržnicou na Námestie nežnej revolúcie. Inak, leto je krásne a hlavy horúce.

Ľudovít ŠTEVKO

Festival múzeí Slovenska sa po prvý raz uskutočnil na južnom Zemplíne v Trebišove

Andrášiovský kaštieľ sa vrátil do histórie

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Zväz múzeí Slovenska a Múzeum a kultúrne centrum južného Zemplína v Trebišove začiatkom júna zorganizovali Festival múzeí Slovenska. Prvýkrát od zrodu tejto tradície na území Košického samosprávneho kraja v prostredí areálu vynoveného andrášiovského kaštieľa. Okrem toho, že sa tu stretli múzejníci, v areáli kaštieľa sa uskutočnili prezentácie formou stánkov či ďalšie sprievodné podujatia s možnosťou pre verejnosť zoznámiť sa s úsilím a činnosťou slovenských múzeí.

Už pri vstupe do areálu parku nás oslovili stánky. Rezbár zo Somotoru Erik Trella prezentoval svoje majstrovstvo nielen Madonou i ďalšími postavami, ale najmä zhotovenou hlavou draka, ktorú si vypožičal z opálových baní za obcou Zlatá Baňa pri Prešove. Členky folklórnej skupiny Strapec z Čerhova predviedli pečenie chleba a sladkých čeregov – a veru, pri koštovke sa dalo oblizovať. Pri stánku Slovenského technického múzea z Košíc nás vítal model Fordu z roka 1919, „automobilu, ktorý postavil svet na kolesá". Najväčšej pozornosti sa tešil „lúpač jabĺk", možno aj preto, že šťavnaté plody boli v horúčave pre návštevníkov vítaným osviežením. Riaditeľ Východoslovenského múzea Robert Pollák pozýval na Prvorepublikovú paletu 15. júna do historickej budovy múzea, ktorou sprevádzal znalec košickej histórie Milan Kolcun, a jej súčasťou boli tvorivé dielne o M. R. Štefánikovi, film Osloboditeľ, dobové automobily a bicykle a ďalšie sprievodné podujatia. Priamo v stánku ste mohli – okrem iných – získať knihu Košice 1918 – 1938, zrod metropoly východného Slovenska trojice autorov Martin Jarinkovič, Vojtech Kárpáty, Erik Dulovič s množstvom pôvodných originálnych fotografií.

V bývalom barokovo-klasicistickom čákiovskom-andrášiovskom kaštieli v Trebišove dnes sídli Múzeum a kultúrne centrum južného Zemplína, kde sa nedávno uskutočnil Festival múzeí Slovenska.

■ MÚZEJNÍCKE VŠELIČO

V prostredí parku pri kaštieli sa prezentovali aj ďalšie múzeá. Spomenieme aspoň Vojenské historické múzeum so zbierkou zbraní, Slovenské národné múzeum v Martine prezentáciou publikačnej činnosti, a azda najdlhšiu cestu sem merali zo Záhorského múzea v Skalici. Zo zahraničia prišli z Múzea Štefana Dobóa z maďarského Egeru a Regionálneho múzea z poľského Jasla. V areáli sa pečenými dobrotami prezentovali spomínaní folkloristi, s ukážkami sa predviedli aj majstri pletenia lana.

Súčasťou festivalu bola aj konferencia Múzeá a posilňovanie regionálnej kultúrnej identity, ktorá prebiehala v priestoroch kaštieľa pod ústredným mottom: Tradície inšpirujú inovácie. V úvode vedúca odboru kultúry KSK Jana Knežová v prednáške Kultúrna identita a udržateľný rozvoj regiónu priblížila teoretické východiská, ktorých zámerom je udržať a zlepšiť – minimálne nezhoršiť kultúrnu identitu. Ide o permanentný proces, ktorý sa buduje prostredníctvom vzťahu obyvateľstva ku kultúre. Ako zdôraznila, identita sa nededí, je to ustavične prebiehajúci proces, ktorým kultúrne ustanovizne Zemplína, Abova, Spiša a Gemera sa spolupodieľajú na vytváraní regionálnej kultúrnej identity. Snahou je prispieť ku vytváraniu nových pracovných príležitostí prostredníctvom kultúrneho turizmu. Pre KSK je pritom cieľovou skupinou mladá generácia a pre múzeá v ich pôsobnosti to konkrétne znamená realizáciu staronových výziev.

Konkrétne posilňovanie regionálnej kultúrnej identity v prostredí trebišovského Múzea a Kultúrneho centra južného Zemplína priblížila dvojica historikov – Jakub Šnajder a Ľudmila Tirpáková. Pre tunajšie zariadenie bola výzvou rekonštrukcia kaštieľa, ktorá sa uskutočnila v rokoch 2015 – 2016. Z pôvodného poľnohospodárskeho múzea bolo nutné vytvoriť kultúrny objekt s novou ponukou. Po dvoch rokoch akvizičnej činnosti pribudli expozície šľachtických rodov (pracuje sa na ďalších).

■ VZÁCNE EXPONÁTY

K histórii kaštieľa sa viaže zaujímavá expozícia Klenotnica rodiny Štefana Dobóa, známeho kapitána Egerského hradu, ktorý sa dokázal ubrániť mnohonásobnej tureckej presile (príbeh hľadania rodinnej hrobky v obci Ruské pri Veľkých Kapušanoch sme publikovali v SNN). Popri nich návštevníkov lákajú pôvodné staršie expozície – tokajského vinohradníctva a vinárstva, ľudovej drevorezby, poľovníctva a ochrany zveri, tradičných remesiel, technických pamiatok či Mauzólea Andrášiovcov v neďalekom parku.

Samuel Bruss z kaštieľa a archeoparku v Hanušovciach nad Topľou referoval o spolupráci kultúrnych organizácií pri akvizičnom procese posilňovania regionálnej kultúrnej identity múzea v Trebišove. Podobne ako pri iných šľachtických sídlach zariadenia interiérov po svetových vojnách a roku 1948 rozkradli miestni občania. Ako zdôraznil, miestni múzejníci pri akvizičnom procese potrebujú získať zbierky, ktoré sú zviazané s príbehom a súvisia s bohatou tradíciou tunajšej aristokracie.Takto sa podarilo získať vzácnu zreštaurovanú sedaciu súpravu v štýle biedermeier, slohový nábytok – stolík od zberateľa z okolia Betliara, zrekonštruovaný vzácny empírový písací stôl a sedaciu súpravu, na svoje miesto v kaštieli sa vrátila aj vzácna knižnica s monogramom Júliusa Andrášiho a ďalšie. V tomto úsilí chcú v múzeu pokračovať. Podľa riaditeľky hostiteľského zariadenia Beáty Kereštanovej po rekonštrukcii a následných interaktívnych expozíciách sa návštevnosť zariadenia podstatne zvýšila, čo potvrdzuje správnosť nastúpenej cesty.

Margita Bandoľová zo Štátneho archívu Košice-pracovisko Trebišov priblížila archív ako pamäť národa. Posolstvo minoritného kláštora v Rade (700-ročná obec Medzibodrožia) priblížil miestny farár Roland Böőr. Po tom, čo pred rokmi chceli v blízkosti farnosti vybudovať garáž pre auto, namiesto stavebného povolenia archeologický výskum na siedmich sondách odhalil základy bývalého kostola a hroby rehoľníkov, z toho viacerých mučeníkov za rímskokatolícku vieru. Najznámejším z nich bol novic Štefan Eliáš Iglódy, ktorého v 17. storočí v časoch reformácie umučili ako devätnásťročného. Výskumom sa podarilo nájsť aj trojzväzkovú farskú kroniku a ďalšie nálezy.

Súčasťou programu festivalu múzeí Slovenska boli aj prehliadky expozícií v kaštieli a jeho areáli, degustácia vín v expozícii tokajského vinohradníctva a vinárstva či prehliadka parku so zrúcaninou hradu Parič a mauzóleom Andrášiovcov.

Milan R. Štefánik a Dmitrij I. Mendelejev so slovenskými drotármi v Rusku

Petrohradské výzvy na národné sebaurčenie

Stanislav BAJANÍK – Foto: archív SNN

V záľahe informácií o Milanovi Rastislavovi Štefánikovi v „jeho Roku" si pripomeňme jeho neznáme spoločné osudy s Jozefom Džavíkom, slovenským drotárom z Veľkého Rovného, legionárom v Rusku, po roku 1914 členom Slovenskej ligy aj matičiarom, a prvé Vyhlásenie požiadavky na slovenskú autonómiu v rámci ČSR po ukončení prvej svetovej vojny z pôdy starobylého Petrohradu.

Drotárska odysea, známa z viacerých dokumentárnych i umeleckých prameňov, spojená s vandrujúcimi slovenskými remeselníkmi po Európe, Afrike, Rusku, Ázii, Amerike, mala po roku 1894 a neskôr jedno zo svojich úspešných produkčných centier aj v Petrohrade. Menej známe sú zásluhy tohto centra pri oslobodzovacích bojoch za slovenskú autonómiu v budúcej ČSR po roku 1914. „Hovorcom" Slovákov, legionárov aj drotárov po skončení prvej svetovej vojny sa vtedy stal slovenský drotár Jozef Džavík (1894 – 1919), ktorý žil v Rusku aj s rodinou. Z rodinných dokumentov Brezákovcov je známe, že Jozef Džavík – ich otec, ako predseda viacerých korporácií mal na tom nemalý, ak nie rozhodujúci podiel. V roku 1917 pri organizovaní légií v Rusku ich navštívil samotný M. R. Štefánik a T. G. Masaryk (jeho ruská vizitka je v archíve rodiny), aby ocenil ich rusko-slovenské úsilie o autonómne práva Slovákov a predstavil v Rusku slovenský národ v Európe podobne ako Štefánik po svete. Tetu Brezákovú, ktorá bola s nami ešte súčasťou matičných národných pohybov po roku 1990, ako dieťa M. R. Štefánik pestoval, mnohé okolnosti česko-slovenskej politiky v Rusku s J. Džavíkom (jej otcom) konzultoval, považoval ho za svojho najdôveryhodnejšieho informátora a dôverníka. Podobne aj T. G. Masaryk, čo im pomohlo v ďalších vojensko-strategických i politických krokoch v revolučných boľševických rokoch v Rusku, ktoré, ako vieme, M. R. Štefánik oficiálne odsúdil, čím si vyslúžil komunistické „odsúdenie" u nás najmä v rokoch 1948 – 1989, s krátkym odmäkom v rokoch 1968 – 1969. Rodina Brezákovcov nám zanechala doklady aj o vrelom vzťahu Dmitrija Ivanoviča Mendelejeva, vedca svetového mena a prvého zostavovateľa periodickej sústavy chemických prvkov, k slovenským drotárom. Ten popri ich petrohradskom obydlí a dielni prechádzal do pravoslávneho chrámu a slovenská rodina Džavíkovcov pripravovala pre jeho laboratórium rozličné kovové stojany, držiaky a iné pomôcky. Mendelejev dobre poznal ich život aj zápas o práva a uznanie slovenského národa a ako kresťan aj ich hlboké národno-duchovné presvedčenie, o ktoré sa opierali v ďalekom, vtedy boľševickom Rusku. Džavíkovci, obratí komunistami takmer o všetko, sa vrátili do Veľkého Rovného až v roku 1919.

Štefánik a slovenskí drotári v Petrohrade a Rusku boli teda na začiatku zápasov presvedčení o právach Slovákov v rámci ČSR a tomuto prvenstvu nemožno uprieť cenu, akú si v histórii zaslúži.

Najviac umeleckých a zábavných podujatí v celej histórii našich veľhôr

Tatranské kultúrne leto v druhej polovici

Ján RADZOVSKÝ – Foto: Emil SEMANCO

Spolok slovenských spisovateľov v spolupráci s Literárnym fondom, vedením mesta Vysoké Tatry a kultúrnymi inštitúciami podtatranských miest už pred niekoľkými rokmi porušili meteorologický začiatok leta a Tatranské kultúrne letelo naštartovali na jar, presnejšie koncom apríla. Vtedy sa tu totiž schádzajú slovenskí spisovatelia na svoje tradičné stretnutie, z roka na rok bohatšie o účasť spisovateľov slovanských literatúr. Tatranská literárna jar je tak predohrou, ba takmer akoby prerástla do Tatranského kultúrneho leta. Pravda, rozsah a dosah letných umeleckých a zábavných akcií v Tatrách je z roka na rok bohatší, takže voči nemu sú besedy so spisovateľmi v Tatrách a v podtatranských knižniciach a školách naozaj iba komornými podujatiami. Vlani Tatranské kultúrne leto obsahovalo šesťdesiatštyri programov – tento rok je ich približne deväťdesiat. Do toho sa, pravdaže, nerátajú interné podujatia hotelov, kúpeľov, sanatórií, osád a obce Štrba.

Približne štyridsať umeleckých podujatí už majú Tatranci a ich hostia za sebou. Spomenieme najprv aspoň niektoré z nich – úspešné a z posledných dní. Opakovane sa pripravili putovania za históriou Vysokých Tatier, čoraz obľúbenejšie, so zastávkami pri prvých zachovalých budovách, hoteloch z prelomu 19. a 20. storočia vrátane nedávno rekonštruovaného rezortu Lomnica v Tatranskej Lomnici, pri pamätníku Jiřího Wolkra v Tatranskej Polianke a jazierku, kde sedával, vilke, v ktorej žila poetka Maša Haľamová na brehu Štrbského plesa až po tabuľu víťazov nezabudnuteľných Majstrovstiev sveta v klasických lyžiarskych disciplínach v roku 1970 v Areáli snov, ktorý si Tatranci premenovali na Areál snow – stále dôstojný komplex klasiky našej moderny architekta prof. Eugena Kramára a jeho študenta Ing. arch. Jána Šprláka na Štrbskom Plese.

■ PÚŤ OSADAMI

Podobnou akciou je Púť tatranskými osadami – prehliadka najstarších budov v Tatrách, zastavenie pri lavičke, na ktorej odpočíval pápež Ján Pavol II., v ateliéri prvého tatranského fotografa a podobne a Putovanie za históriou Štrbského Plesa. V júli tu bolo aj rezbárske sympózium, benátska noc s člnkovaním na hladine plesa, v Novom Smokovci v rímskokatolíckom kostole odznel koncert Akademického speváckeho zboru z Wrocławi, v lomnickom hoteli Titris zasa koncert symfonického orchestra z Ľvova, v parku koncert mladých bubeníkov z poľskej Legnice i hudobný festival Altanfest s kapelami Fanatik, AMC, Blues club, AYA...

Túto sobotu je v areáli kúpeľov v Novom Smokovci večer Peter Cmorík Band, o týždeň v parku Tatranskej Lomnice vystúpi Katka Knechtová a jej hudobníci, neskôr kapela Vidiek, v areáli Nového Smokovca 17. augusta Adam Ďurica s kapelou a o týždeň Celeste Buckingham s orchestrom. Usporiadatelia vedú účinkujúcich ku komornejším formám vystúpenia, najmä aby svoju reprodukčnú techniku používali vzhľadom na prostredie národného parku. Nezvyčajné a silné zvuky a svetelné šoky sú pre tatranskú zver – od svišťa po medveďov, kamzíkov či jeleňov šokom s trvalými následkami. Pravda, názory na to, či sa to dodržiava, sa rozchádzajú. Jedno je však isté: aj pri rešpektovaní potreby zábavy tisícov letných hostí prioritou by malo byť, že sa to deje v prírodnej rezervácii a že šokujúce zvuky, svetlá a iné „efekty“ podobných koncertov vo velebnosti tatranskej prírody jednoducho nemajú miesto.

● VÝSTUP NA KRIVÁŇ

Medzi augustové podujatia budú patriť zážitky z akcie Leto s tatranskými historickými električkami – nadšencom železničnej minulosti sa podarilo zrekonštruovať celé staré súpravy vrátane otvorených vozňov, v ktorých cestovať popod štítmi, ktoré si ich, pravdaže, dobre pamätajú, je naozaj zážitok (najbližšia možnosť je 11. a 25. augusta). Šestnásteho augusta je tradičný Národný výstup na Kriváň. Tatranci ho pripravujú a programujú tak, aby bol pre každého účastníka veľkým zážitkom, nebezpečenstvo úrazu sa znížilo na minimum a aby to neprerástlo do rozmerov, ktoré by už okolitej prírode mohli ublížiť.

Svište na plese, ale aj Deň Štrby s neodmysliteľným člnkovaním tiež patria do ponuky kultúrnych a turistických aktivít v našich veľhorách.

Deti už tradične láka podujatie Svište na Plese – celodenná zábava na svahu Predného Soliska, v dolnej časti Mlynickej doliny a v areáli FIS, ktoré bude 24. augusta. O deň na to je Deň Štrby, ktorý je komponovaný tak, aby neslúžil len obyvateľom tejto podtatranskej dediny, ale najmä návštevníkom celého západného kúta Vysokých Tatier, ktorý z veľkej časti patrí už do obce Štrba.

Zaujímavé, zábavné a umelecké programy tohoročného Tatranského kultúrneho leta sa nekončia ani v auguste, pokračujú ďalej. September obyčajne patrí k najkrajšiemu obdobiu vo Vysokých Tatrách, hoci aj návštevnosť celých rodín už rapídne poklesne – začal sa predsa školský rok. Podbanské či važecké lúky ožijú hubármi, a keďže veľkých kultúrnych akcií už bude menej, zostane viac času na návštevu Botanickej záhrady a Múzea TANAP-u v Tatranskej Lomnici, pamätnej izby svetoznámych Tatrancov v starosmokoveckej vile Flóra, Symbolického cintorína pod Popradským plesom či odstrašujúceho pamätníka stavebnej kultúry slovenskej súčasnosti – ruín moderného a architektonicky vzácneho sanatória Helios na Štrbskom Plese, obeť privatizácie slovenského kúpeľníctva, v tomto prípade majetok J & T. To už však nepatrí do Tatranského kultúrneho leta. Ani do kultúry ako pojmu.

Peter Glocko: Čarovné príbehy z rozprávkovej záhrady, Daxe Bratislava, 2018

Rozprávkar a Rozprávnica zosmutneli

KNIHA TÝŽDŇA

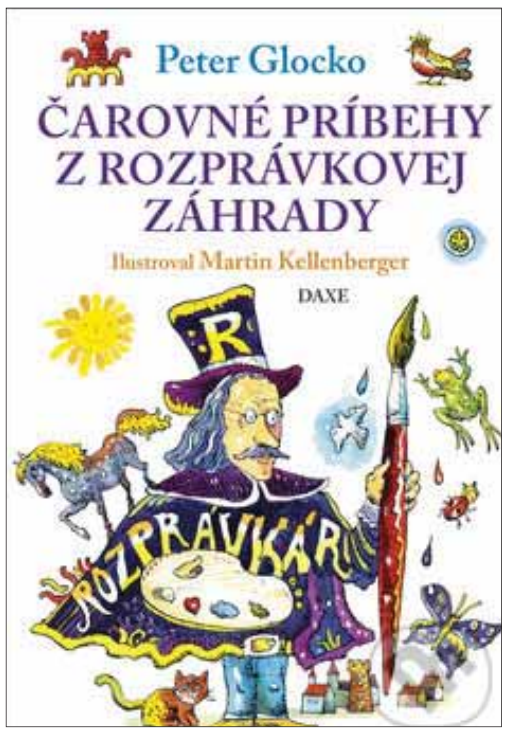

Kniha zdanlivo útla – päťdesiatdva strán s ilustráciami – ale obsahovo bohatá. Chcelo by sa človeku povedať: Glocko to s deťmi vie, ovláda viacero literárnych remesiel, je prozaikom, rozhlasovým a televíznym scenáristom, je rokmi overený v rozličných polohách i podobách, ibaže už to konštatovanie musíme dať do minulého času. Autor sa prednedávnom s nami naveky rozlúčil.

Zostalo po ňom jedno mimoriadne bohatstvo, v detskej literatúre zvlášť dôležité – a najmä v čase totálnej neúcty k rodnému jazyku – pekná slovenčina, veľká zásoba slov, zmysel pre významové odtiene. Tým jeho knihy budú aj naďalej obohacovať jazyk najmladších používateľov, ktorých reč sa už nebezpečne zužuje na bezfarebnú komunikáciu.

Príbehy deťom farbisto tlmočia pán Rozprávkar a pani Rozprávnica. Deti sa stretávajú so sympatickými bytosťami, ktoré poznajú iba povrchne – a tu zrazu ich vnímajú intímnejšie, dozvedajú sa o nich všeličo prekvapivé – všetky tie bytosti Matky Prírody akoby sa razom stávali súčasťou ich vlastného mikrosveta. Pochopia zázraky prírody a tajomstvá správania zvierat v nej. A práve tá nová znalosť o lastovičkách žiačikoch, o maliarovi, čo prichádza na bielom koni a jesenné farby razom premení na žiarivú belobu... ich vzdeláva najprístupnejšou cestou a najzábavnejším spôsobom.

Nie je jednoduché písať pre deti, nech by sa aj text videl akokoľvek jednoduchý. Predpokladá to hlboký cit pre detské vnímanie a osobitný spôsob vyjadrovania sa, aby príbeh dieťa porozumelo, ale aby to nebol iba jeho vecný výklad.

Deťom sa žiada hrdinov, prostredie, dej aj vidieť, ľahšie si potom príbeh predstavujú aj zapamätajú. V prípade tejto knižky je aj grafická podoba na vysokej úrovni. Ilustrácie sú dielom majstra Martina Kellenbergera. Skvelá kniha pre deti.

(jč)

MEDAILÓN

IVAN KUČMA, *doktor filozofie, východniar, ktorý celý svoj tvorivý život prežil v Martine, lebo ho zasvätil Matici slovenskej, jej dejinám a jej podielu na vývoji slovenskej kultúry, literatúry a žurnalistiky. Výskumov, štúdií a článkov na tento okruh tém – i za jeho hranicami – bolo za päťdesiat tvorivých rokov priveľa na to, aby sme ich mohli spomenúť, tak uveďme aspoň knižne vydanú tvorbu. So Š. Haviarom napísali jednu z fundamentálnych kníh o MS: V pamäti národa – Kniha o Matici slovenskej (1988), Vývin slovenskej*

Osobnosti, ktoré nemožno nespomenúť

kultúry (1996), monografiu o hlavnom meste dejín slovenskej kultúry a umenia – Martin (1996), Mýty naše slovenské (2005) – už názov prezrádza, že ide o objavné dielo vyvracajúce niektoré zakorenené fikcie z našej minulosti, dejiny priekopníckej tlačiarenskej činnosti v Martine vrátane súčasnej Neografie – Martinské typografissimo: Dejiny a súčasnosť tlačiarstva v Martine (2007) a knihu literatúry faktu Život ako indigo (Lilgovci v slovenských dejinách). Je členom Spolku slovenských spisovateľov. K sedemdesiatym piatym narodeninám mu želáme dobré zdravie a veľa síl.

PhDr. ĽUDOVÍT ŠRÁMEK, CSc., *sa narodil pred sedemdesiatimi rokmi v Závode, obci medzi Malackami a Šaštínom, študoval sociológiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Potom sa už po celý život venoval sociologickému výskumu v teréne – ako pracovník Výskumného ústavu kultúry a verejnej mienky, Štatistického úradu, Novinárskeho študijného ústavu a Národného osvetového centra, kde bol ešte pred pár rokmi riaditeľom Kabinetu výskumu kultúry. Okrajovo písal aj prózu – pred desiatimi rokmi mu výber poviedok vydalo Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. Napísal desiatky vedeckých statí a štúdií, ktoré mali ovplyvniť aj uvažovanie, konanie a rozhodovanie politikov.*

(jč)

HUMORESKA

Namiesto basy budeme asi pochovávať snehuliakov

Vo Francúzsku vznikol nový termín – obskúrna infantilizácia. Aspoň tak nazvali niektorí poslanci plánované vystúpenie tamojšej aktivistky Grétky v parlamente, ktorá – ako inak – zachraňuje planétu urputným bojom proti klimatickým zmenám. Časť poslancov sa vystúpenie odborníčky na klímu rovno rozhodla bojkotovať. Grétka spolu s ďalším infantilným kŕďľom máva transparentmi, obmedzuje dopravu, prekáža ľuďom na uliciach azda v celej Európe. Zatiaľ západnej. Oznamuje im vo veľkom, že je v lete teplo. Aj v Anglicku. Či je Veľká Británia ešte súčasťou Európy, dozvieme sa zakrátko po zavŕšení brexitu. Z demografického pohľadu Londýn má bližšie k Afrike a Ázii. Britská demonštračná grupa Extinction Rebellion si zabojovala priamo v britskom parlamente. Poukázali na otepľovanie atmosféry vyzlečením sa. Demonštrácie sa stávajú módou na Západe aj na Východe. Členky ruskej Pussy Riot sa odspodu chladili mrazenými kurčatami. Keďže demonštrácie na Západe sú bežné, väčší záujem je o ne v Rusku. Naše mienkotvorné médiá nedávno prebrali správu iných mienkotvorných médií zo spriateleného zahraničia a podali ju svojim nedočkavým čitateľom. V Moskve bola demonštrácia proti nepovoleniu kandidatúr na poslanca niektorým voči vláde opozičným jedincom. Najmä tým, ktorí nedodržali podmienky na podanie kandidatúry. Zúčastnilo sa na nej údajne desaťtisíc ľudí. Moskva má asi trinásť miliónov obyvateľov, je najväčšie mesto Európy. BTW, ako píšu moderní vzdelanci. Mestský rozpočet je len o máločo väčší ako štátny rozpočet Ukrajiny. V rovnakom čase bolo v Moskve zhromaždenie priaznivcov šachu. Zúčastnilo sa na ňom šesťdesiattisíc ľudí. Jednému z týchto dvoch počtov demonštrujúcich možno veriť viac.

Milá Grétka a jej kumpáni bojujú zásadne v piatok namiesto školského vyučovania. Riaditeľka istej tamojšej školy dostala ocenenie za ekológiu. Vďaka tomu, že zrušila vyučovanie v piatok, aby násťroční mohli ísť demonštrovať za čistotu ovzdušia. Nobelovu cenu by dostala, ak by zrušila vyučovanie úplne. Alebo presunula miestnu skládku odpadu o tridsať kilometrov. Zrušením vyučovania v piatok vyšla v ústrety aj moslimskej obci. V sobotu a nedeľu sa nerobí už dávno, takže voľným piatkom každá z troch najväčších svetových konfesií bude mať svoj voľný deň.

S cudzími slovami treba zaobchádzať opatrne. Pojmy budúca generácia a degenerácia sú si dosť podobné. Vyrastajú mladí odborníci na klímu. Projektanti padajúcich budov. Znalci v odbore extrémizmus. Odhadcovia ceny platinových sitiek...

Na Islande postavili pamätník prvému roztopenému ľadovcu. Na Slovensku môžeme rozšíriť zvyk pochovávania basy na pochovávanie snehuliakov. V Čechách sa ich obľúbená kopa snehu, zvaná Mapa republiky v Krkonošiach, roztopila o dva mesiace neskôr ako vlani. Škrekľavý hlas z televíznej reklamy oznamuje akciovú cenu na klímy. Samé vzrušujúce správy. Skúsený človek po dlhých rokoch nedôverovania propagande každého druhu uteká do obchodu. Kúpiť si kožuch. Zima bude krutá.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

ČRTA

Slovenská žurnalistika, osobitne kultúrna publicistika, stratila koncom júna tohto roka jedného zo svojich najrozhľadenejších tvorcov: básnika a prozaika, predovšetkým však publicistu umenia, a osobitne literatúry, Igora GALLA. Odišiel po dlhej chorobe, neprehá-ňam, v rozličných podobách a intenzite ho trápila vyše pol storočia! Spomínam si, ako niekedy po okupácii a strate miesta v redakcii Kultúrneho života sa dlhodobo liečil v sanatóriu pľúcnych chorôb a tuberkulózy v Novom Smokovci, avšak v osobitnom pavilóne na vŕšku, už pod lesom – tam bola liečebňa pre tuberkulózu a vlečúce sa zápaly zraku.

Básnik Igor Gallo už vo večnosti

Hoci sa narodil v horách pri Brezne vo Svätom Ondreji, liečebné kúpele Brusno na dosah, choroby boli jeho nevítaným partnerom takmer po celý život. A predsa vynikal, v šesťdesiatych rokoch bol s Ivou Kernou, ešte Tesárikovou, nielen najmladším redaktorom už legendárneho Kultúrneho života, ale aj jedným z najpriebojnejších autorov. V jednej zo svojich kníh (vydal ich štrnásť, poéziu, prózu, pamäti, eseje) spomína, čo vymysleli na podvádzanie cenzorov: „V tom čase mal Kultúrny život výnimočné postavenie v slovenskej tlači pre svoje slobodomyseľné názory, na ktorých mal Mňačko veľký podiel. Vyvrcholilo to vždy v utorok, keď sa časopis tlačil. Dozor nám vyrážal články i celé novinové stany jedna radosť. Napriek tomu tu vyšli veci, o ktorých sa iným novinám ani nesnívalo. Zásluhou ‚bieleho psíčka‘. Týždeň sme v redakcii starostlivo pripravovali články s takým zjavným protitotalitným zameraním, že sme bezpečne vedeli – tlačovým dozorom neprejdú! Mnohokrát to bola aj tretina, ba i polovica vydania. Namiesto nich sme mali pripravené rovnako závažné kritické články. A ‚psík‘ zapracoval dokonale. Muž so zelenou pečiatkou sa na narafičené materiály s rozkošou vrhol a vyrážal ich jeden za druhým. Keď sa nasýtil, už len málo pozornosti venoval tým, ktoré sme mali premyslene v zálohe.“ Treba povedať, že Igor mal vtedy sotva tridsať rokov.

Väčšiu časť pookupačných dvadsiatich rokov prežil v denníku Ľud, jedinom, čo nepatril strane alebo stranou riadeným odborom, či mládežníckej organizácii. Istotne, ani tam si nemohli veľa dovoliť, skôr nič ako málo, a predsa ho ľudia kupovali – pre originálnu stranu kultúry. Redigoval ju Igor Gallo.

V rokoch, keď pôsobil v Kultúrnom živote, Ľude a Čase, napísal stovky poznámok o kultúre a recenzií literárnych diel a výstav, Galandovci mu boli kamaráti, sledoval a glosoval ich výstavy a Laluha či Krivoš ilustrovali jeho knihy, v rokoch, keď mal vlastnú tvorbu obmedzenú, prekladal z ruskej, poľskej a nemeckej poézie... To všetky tu po ňom zostalo. Naveky.

(jč)

Parlamentné účinkovanie matičiara, cirkevného a politického činiteľa Jána VANOVIČA

Vždy zdôrazňoval potreby slovenského národa

Lukáš KRAJČÍR – Foto: Literárny archív SNK

Na čele Matice slovenskej (MS) stálo mnoho všestranne aktívnych verejných činiteľov, po ktorých ostali pozoruhodné životné príbehy, pestrá názorová paleta a nadčasové posolstvá. Napriek tomu dlhodobo ostávali na okraji vedeckej pozornosti a systematického výskumu. Takou osobnosťou bol aj Ján VANOVIČ (1856 – 1942), ktorý spolu s manželkou Annou patrili k zakladajúcim členom Matice slovenskej.

Keď bola 1. januára 1919 obnovená MS, v chladnom počasí sa okolo historickej matičnej budovy v Turčianskom Svätom Martine zhromaždil početný dav, ktorý nadšene počúval prejavy budúcich matičných pracovníkov. Nechýbal medzi nimi ani Ján Vanovič.

■ MNOHOSTRANNÉ AKTIVITY

Vanovič si uvedomoval kultúrno-spoločenský význam MS, a preto neprekvapí jeho členstvo vo výbore medzivojnovej MS. Bol taktiež predsedom Právnického terminologického odboru MS, v ktorom skúmali správnosť úradných, súdnych a administratívnych tlačív po terminologickej a rečovej stránke. K tomu v roku 1936 podporil pestovanie slovenského jazyka a literatúry založením matičného fondu pre rozvoj slovenských literárnych prác, a to s nemalým vkladom dvadsaťpäťtisíc Kčs.

V rokoch 1931 až 1938 sa z pozície predsedu MS usiloval byť zjednocujúcim článkom medzi matičiarmi a hlasmi volajúcimi po morálnej bezúhonnosti, profesionalite a hľadaní spoločného dialógu. Ako predseda sa zúčastňoval na mnohých matičných podujatiach, z ktorých treba spomenúť jeho pamätný prejav pri odhalení reliéfu martinského Memorandového zhromaždenia (1861).

S Vanovičom nie sú však úzko previazané len matičné dejiny. Patril totiž k významným právnickým, evanjelickým a politickým činiteľom medzivojnového obdobia. Niekdajší podpredseda predprevratovej Slovenskej národnej strany (SNS) nechýbal v rozhodujúcich chvíľach medzi signatármi Deklarácie slovenského národa ani medzi členmi ústrednej Slovenskej národnej rady (SNR) a župného výboru turčianskej SNR.

V rokoch 1920 – 1925 sa ako národniarsky a agrárnický poslanec Revolučného národného zhromaždenia (RNZ) a Poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia (NZ) vyjadroval k rôznym aktuálnym politicko-spoločenským témam s dosahom na právne a právnické, no aj evanjelické, kultúrne a bezpečnostné témy doby. Ich spoločným menovateľom bola obhajoba špecifických záujmov Slovenska v priestore medzivojnového Československa.

■ OBRANA REPUBLIKY

Vo svojich prejavoch viackrát apeloval na poslancov z českých krajín, aby sa neprestávali zaujímať o pomery na Slovensku, o maďarské iredentistické hnutie a ich domácich prislúhovačov. Preto aj vyzýval prijať rázne opatrenia, ktoré by paralyzovali ich pôsobenie.

Nič neostal dlžný ani komunistickým predákom, ktorí burcovali ľudí proti republike a demokracii. Preto aj v októbri 1920 spísal kolektívnu parlamentnú interpeláciu, v ktorej vyslovoval pohoršenie nad východoslovenskými maďarskými komunistickými manifestáciami, spájanými často s nepokojmi a hanobením štátu. V podobných súradniciach vnímal v marci 1921 na pôde parlamentu aj policajný zásah proti demonštrantom v Krompachoch.

Ján VANOVIČ ako predseda Matice slovenskej aj ako poslanec Národného zhromaždenia rezolútne bojoval proti maďarizácii a obhajoval záujmy slovenského národa.

REPORTÁŽNY PROFIL

Riešenia videl v obmedzenej cenzúre, ktorú prakticky počas celého parlamentného účinkovania obhajoval, a v utvorení špeciálnych právnych noriem na ochranu republiky a demokracie. Proti hanobeniu republiky a šíreniu nenávisti k ľuďom pre ich národnú, náboženskú a rasovú príslušnosť prijala Poslanecká snemovňa NZ Zákon 50/1923 Sb. – na ochranu republiky. Skôr než zaň Vanovič hlasoval, 6. marca 1923 vystúpil pred poslancami a jasne uviedol svoje argumenty i sympatie k tomuto zákonu: „Pozeráme, ako vnútorní nepriatelia na zhromaždeniach všetko pohovoria, keď čítame, čo vo svojich časopisoch popíšu, keď pozorujeme, ako duševne otravujú ľudí, ako rafinovanými správami sa snažia rozvrátiť spoločenský pokoj, ako vštepujú nenávisť do sŕdc ľudí proti iným spoluobčanom.“ Vzápätí sa poslancov pýtal, prečo „nemožno vinníkov potrestať? Zlý sudca ani pri tom najlepšom zákone nebude dobre úradovať“.

Veľmi ho totiž hnevalo nielen šírenie nenávisti a dezinformácií, ale aj zámerné zamieňanie slobody slova za svojvôľu vo vyjadrovaní: „Čo sa v niektorých časopisoch robí, menovite u nás na Slovensku, čo sa popíše, to nie sú, prosím, už ani vedecké, ani kritické, ani politické úvahy alebo prejavy, to sú jednoducho nenávisť a rozbroj vyvolávajúce štvanice, to nie je sloboda, to je bezbrehá svojvôľa, ktorú treba zamedziť a znemožniť,“ lebo ako ďalej uviedol, „tlač vždy a vždy, ustavične len otravné články hlásajúca, len nenávisť a zášť vyvolávajúca, len štvúca môže sa stať nebezpečnou“.

Vanovič celý život pracoval a obhajoval záujmy slovenského národa. Ako úprimnému a oddanému slovenskému pracovníkovi mu veľmi záležalo na slobodnom vývoji slovenského národa a aby ani sám slobodu iným nebral, a tak sa vyvíjal v intenciách všeobecnej rovnosti ľudí bez ohľadu na ich triedne, náboženské, národné a rasové zafarbenie.

■ ZA ZÁUJMY SLOVENSKA

Nepatril k obhajcom ľudáckych autonomistických návrhov, ale ani dlhodobej a tuhej centralizácie na Slovensku. Vo svojom prejave z 12. novembra 1920 uviedol, že je nevyhnutná postupná decentralizácia, resp. zrovnoprávnenie všetkých krajín republiky, aby každý územný celok (Čechy, Morava-Sliezsko a Slovensko) si rozhodoval o administratívnych, hospodárskych a školských veciach samostatne. Prikláňal sa tak k postupnému upevňovaniu autonómie, a to na báze ústavou garantovaného župného zákona a jeho neskoršej novelizácie.

Na pôde parlamentu zdôrazňoval záujmy jednotného slovenského národa pred akcentovaním špecifických potrieb katolíckeho ľudu. Navrhoval povzniesť sa nad konfesionálne predsudky a obhajovať nie katolícke, ale slovenské záujmy a slovenské obyvateľstvo ako celok.

Vedel sa však postaviť aj proti názorom niektorých českých politikov, ktorí poukazovali na údajný malý finančný podiel daňových poplatníkov zo Slovenska, zatiaľ čo z českých krajín prúdili miliardy československých korún. Označil to za politizovanie, ktoré na zlepšenie pomerov v republike neposlúži.

Odmietal aj konšpiračné vyjadrenia poslancov maďarskej a nemeckej národnosti o údajnom nelegitímnom pričlenení slovenského národa k Československu. On martinský deklarant uviedol, že svedkom je sám slovenský národ, ktorý so sympatiami vzhliadal k deklarantom a po slovenských námestiach v tisíckach demonštroval za vznik Československa.

Okrem toho sa zaujímal o finančné a sociálne postavenie ľudí na Slovensku. Dvadsiateho druhého júna 1922 privítal na pôde dolnej komory parlamentu rozšírenie pôsobnosti krajinských úverných ústavov na Slovensko, čím predpokladal zlepšenie hmotných pomerov slovenského obyvateľstva. Hypotéky, komunálne úvery a pôžičky v oblasti poľnohospodárstva, a pritom pod dohľadom štátu, mali zlepšiť každodenný život, silno poznačený povojnovou chudobou. Starosť mu však robilo aj edukačné a sociálne zázemie nízkych sociálnych vrstiev. V Poslaneckej snemovni NZ 20. januára 1922 uviedol, že „na slovenskom východe počas vojny bolo mnoho škôl zničených a bolo by žiaduce, aby tieto školy boly postavené. Je to ľud chudobný, nie je v stave tieto školy zo svojich prostriedkov postaviť. Preto sa primluvám u vlády, aby tieto školy na východe boly postavené a obnovené, aby ten ľud mal možnosť stať sa účastným kultúry“.

Ako advokátovi mu ležalo na srdci aj viacero právnych problémov na Slovensku. Poukazoval na nedostatok sudcov na Slovensku a na neuspokojivú výchovu právnického dorastu. Vinou toho sa podľa neho naťahovali právne spory, klienti strácali trpezlivosť, a tak rástla všeobecná nespokojnosť.

Trinásteho júna 1922 predložil pred poslancov návrh na vymazanie drobných dlžôb z pozemkových kníh, ktoré po vzniku Československa už nebolo možné vymáhať. Tým by sa odstránila z nich aj maďarčina, ktorej mnoho nových poprevratových úradníkov nerozumelo. O rok neskôr v snemovni obhajoval slovenských advokátov, ktorí sa cítili finančne ohrození novým zákonom o úprave pozemkových kníh.

■ NA PROSPECH EVANJELIKOV

Ako generálny dozorca Evanjelickej a. v. cirkvi na Slovensku a jeden z mála vysokých funkcionárov tejto cirkvi v parlamente sa usiloval presadzovať jej lepšie postavenie v spoločnosti. V decembri 1920 sa zapojil do diskusie o štátnom rozpočte, keď navrhoval zvýšiť štátnu dotáciu na nasledujúci rok o vyše milión československých korún. Tak isto požadoval vyššiu štátnu podporu pre evanjelické a. v. duchovenstvo.

Zlepšenie finančnej situácie sa malo odraziť nielen na „výplatných páskach“ farárov, ale v konečnom dôsledku aj na zlepšení kvality cirkevného školstva ako dôležitého piliera vzdelávania na Slovensku. Argumentoval aj ideovými východiskami, keďže táto cirkev údajne „je vlastne jediná najspoľahlivejšia inštitúcia, v ktorej nie je žiadnych rozvratných živlov, jedným z najbezpečnejších stĺpov, na ktoré sa možno oprieť“. Takéto tvrdenia prirodzene vzbudzovali u katolíckych ľudáckych poslancov emotívne reakcie.

Prejavy matičiara Jána Vanoviča sa vyznačovali nielen znalosťou širokej palety aktuálnych problémov, ale aj vecnou argumentáciou spojenou s dôstojným vystupovaním, ktoré sú inšpiratívne aj s odstupom sto rokov.

Deklaráciu o zvrchovanosti SR oslávili aj v Rimavskej Sobote

Roman Michelko o významnom akte

Elena NEBUSOVÁ, predsedníčka MO MS v Rimavskej Sobote

Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky oslávili aj matičiari v Rimavskej Sobote. Na stretnutí v záhrade Domu Matice slovenskej si vo veľkom počte pripomenuli túto významnú udalosť prednáškou spisovateľa, politológa a člena výboru Matice slovenskej Romana Michelka. V kultúrnom programe vystúpil folklórny súbor Lieščina z Rimavskej Soboty pod vedením Jozefa Slaninu. S sprievodom harmonikárov zaspievala mužská i ženská zložka súboru a predviedli i žartovné pásmo zo života dedinského ľudu. Obetavo scénku dohrali aj napriek dažďu, ktorý narušil priebeh podujatia. Po programe si prítomní pochutnali na výbornom guľáši. Tak ako každý rok rimavskosobotskí matičiari zapálili Vatru zvrchovanosti, spievali ľudové piesne a na záver zaznela matičná hymna Kto za pravdu horí. Stretnutie pokračovalo družnou besedou a spevom. Vďaka za toto stretnutie patrí členom výboru miestneho odboru, ktorí venovali veľa svojho voľného času na uskutočnenie tohto stretnutia.

Vatra zvrchovanosti v Rimavskej Sobote

INZERCIA

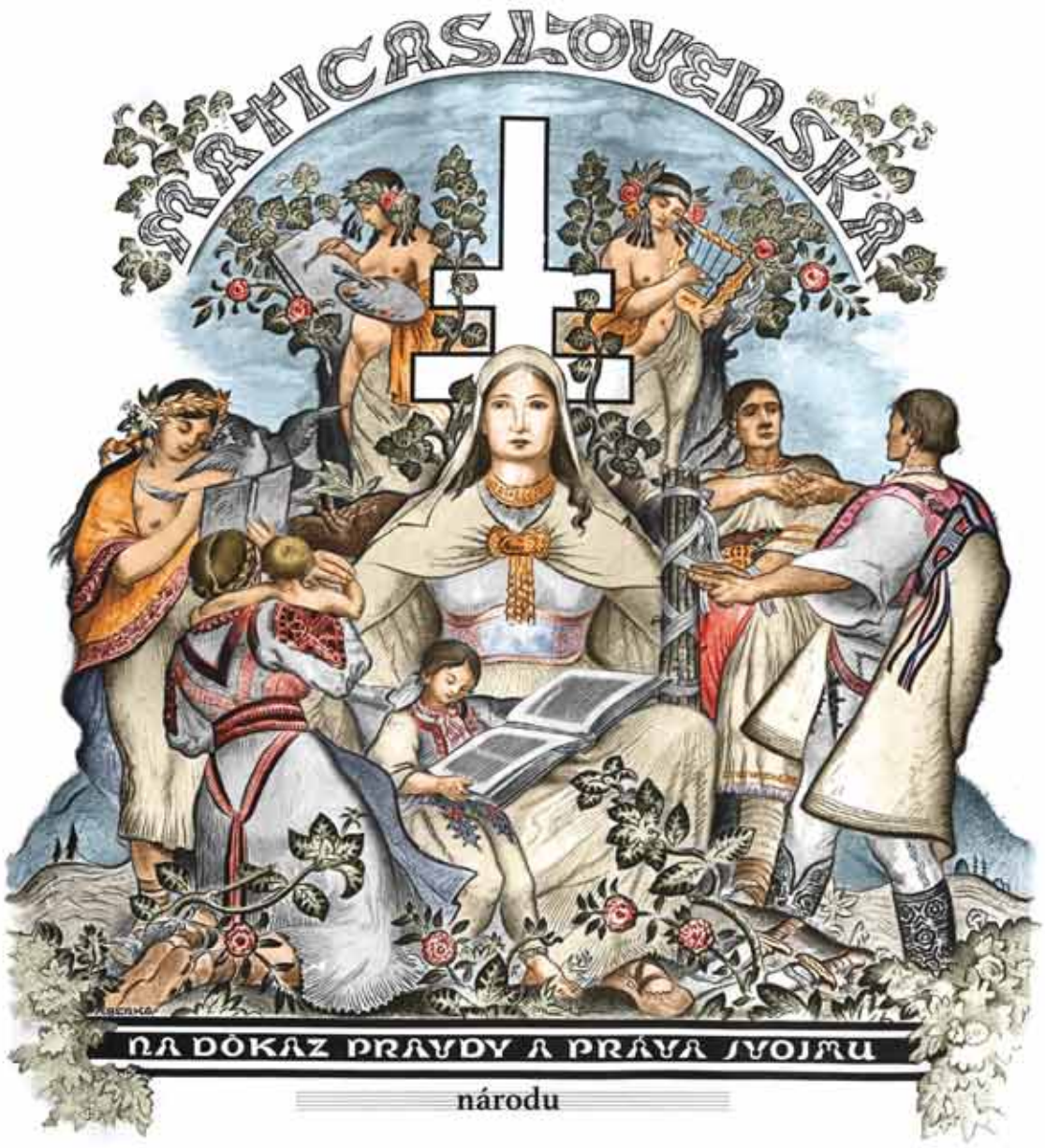

OSLAVY STOROČNICE

OŽIVOTVORENIA MATICE SLOVENSKEJ

1919 – 2019

4. AUGUST 2019

MARTIN

8.30 Rímskokatolícka sv. omša, *Rímskokatolícky Kostol sv. Martina*

9:00 Gréckokatolícka sv. liturgia, *Gréckokatolícky chrám Všetkých svätých*

10:00 Evanjelické slávnostné služby Božie, *Evanjelický a. v. kostol*

11:30 Odhalenie busty Jána Vanoviča, dramatická scénka, vystúpenie matičných umeleckých kolektívov, *Matica slovenská / P. Mudroňa 1*

13:00 Slávnostný sprievod na Národný cintorín, *Matica slovenská*

MATICA SLOVENSKÁ

Účasťou na podujatí súhlasíte so spracovaním svojich osobných údajov na propagačné účely podľa 18/2018 Z. z. Zákona o ochrane osobných údajov.

OČAMI MATIČIARA

„Projekt o Štefánikovi mi predstavil jedného z najvýznamnejších Slovákov v histórii. Vďaka nemu som spoznal jeho život, činy a charakter. Komentár vdýchol výstave život, a preto bola celá akcia výchovná, náučná a živá. Som hrdý na to, že generál Štefánik bol Slovák ako aj ja.“

Štefánikova stopa

Takto zhodnotil žiak Spojenej školy v Nižnej Mário Laššák výchovno-vzdelávací projekt Milan Rastislav Štefánik a jeho stopa v histórii a umení. Týmto projektom si jeho stredná škola pripomenula sté výročie tragickej smrti vzdelanca, astronóma, generála a jedného z osloboditeľov nášho národa spod národnostného útlaku. Cieľom projektu bolo pútavou formou priblížiť mladej generácii túto jedinečnú osobnosť. Aj preto mohli oravskí študenti okrem prezentácie, doplnenej o filmové ukážky, vidieť i panelovú výstavu, zbierku kníh a časopisov, dobovú tlač a historické mapy. Súčasťou výstavy boli aj výtvarné práce žiakov Strednej umeleckej školy v Nižnej. Mladí adepti umenia v nich spracovali svoj pohľad na Štefánika a vznik prvej Československej republiky. Z uvedených prác najviac zaujala výtvarná práca Petry Majchrovej, ktorá stvárnila tragický záver Štefánikovho života.

Na úspechu celého podujatia mali svoj podiel aj oravskí stredoškoláci, ktorí prezentovali informácie o Štefánikovi a prednášali literárne ukážky. O tom, že takto prezentovaná historická téma môže zaujať i súčasnú mladú generáciu, svedčia aj postoje a vyslovené názory žiakov.

Projekt Milan Rastislav Štefánik a a jeho stopa v histórii a umení ocenili nielen žiaci z Oravy, ale získal ocenenie aj od Vzdelávacej nadácie Jana Husa z Českej republiky. Táto nadácia v spolupráci s Pedagogickou fakultou UK v Prahe udelila autorovi a organizátorovi tohto projektu PhDr. Milošovi Kázikovi, stredoškolskému učiteľovi z Nižnej, cenu Labyrint sveta – Cena Vladimíra Jochmanna pre učiteľov. Toto ocenenie je podľa programu českej vzdelávacej nadácie udeľované tým učiteľom, ktorí v študentoch podnecujú záujem o históriu, spoločnosť a ďalšie humanitné témy a ktorých vzdelávacie aktivity môžu byť inšpiráciou pre ďalších učiteľov, majú dlhodobejší charakter a sú z hľadiska bežnej výučby nadštandardné.

Miloš KAZÍK

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

tasr

Dom Matice slovenskej v Rožňave slávil desaťročie činnosti

Jubilantov bolo ako prstov na rukách...

Zlatica HALKOVÁ, Tatiana TOMKOVÁ, Zuzana UJHÁZIOVÁ

Sviatok Cyrila a Metoda si pripomína celé Slovensko v podobe štátneho sviatku. Pre matičiarov z rožňavského okresu bol tento deň výnimočným nielen svojou kresťanskou podstatou, ale na význame mu pridalo, že Dom Matice slovenskej v Rožňave oslávil desiate výročie svojho založenia, aj keď história hovorí, že oblastné pracovisko tu fungovalo od 1. januára 1992.

V Rožňave si spoločne v slávnostnej atmosfére pripomínali mnohé vzácne chvíle. Príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, sto päťdesiate výročie úmrtia prvého predsedu Matice slovenskej Štefana Moysesa, storočnicu oživotvorenia Matice slovenskej a v neposlednom rade desiate výročie založenia Domu Matice slovenskej v Rožňave.

Stretnutie matičiarov, alebo po našom stretnutie ľudí dobrej vôle, sa už tradične nieslo vo vynikajúcej atmosfére. Privítali na ňom aj vzácnych hostí, medzi ktorých patrili: Marek Hanuska – prvý podpredseda Matice slovenskej, Ján Lach – zástupca primátora mesta Rožňava, Jaroslav Šip – zástupca veliteľa Vojenského útvaru ASR v Rožňave, Radovan Gdovin – senior Gemerského seniorátu, Ingrid Šulková a Miroslava Podhorová zo susedných Domov Matice slovenskej, Ján Slovák – primátor mesta Dobšiná, Želmíra Gonosová – starostka obce Rožňavské Bystré, zahraniční matičiari zo slovenskej Kovačice v Srbsku pod vedením Pavla Baláža a, samozrejme, všetci prítomní.

Slávnostný program sa začal matičnou hymnou Kto za pravdu horí v podaní hymnického spevu Peknej dolinky z Vlachova. Prvá sa k prítomným prihovorila riaditeľka Domu Matice slovenskej v Rožňave Zlatica Halková, ktorá nezabudla spomenúť svoje korene z Važca, a medzi prítomnými vľúdnym slovom privítala svojich rodákov. Vo svojom príhovore opísala začiatky matičnej práce v našom okrese. V roku 1990 sa oživila činnosť MO MS v Rožňave a vzápätí aj ďalších miestnych odborov v okrese Rožňava a Revúca. V roku 1992 sa zriadilo Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Rožňave, ktoré dlhodobo a zodpovedne viedla Mária Halková. Za jej prácu jej vyslovujeme obrovské poďakovanie. Pani riaditeľka vo svojom úvodnom slove nezabudla spomenúť aj svedomitú prácu pracovníkov D MS Mateja Ladu a Tatiany Tomkovej, ktorým poďakovala za ich prínos do matičnej činnosti. Program k jubileu moderovali dve srdcom oddané matičiarky – Janka Regrutová a Martina Dudášová, ktoré svoju úlohu poňali veľmi zodpovedne.

FOTORIPORT

Zaujímavý a poučný výklad o roku 1919, teda o oživotvorení Matice slovenskej, poskytol riaditeľ Archívu MS Pavol Madura. Krásnym vstupom – piesňou Vivo per lei, potešili zhromaždených Dominika Ďurská a Stanko Ďurský, absolventi Konzervatória v Košiciach, kde vyštudovali operný spev, ale nikdy nezanevreli na náš krásny folklór, pretože svoje hlasy uplatňujú v folklórnych telesách. Hosťom kultúrneho programu bolo aj Folklórne združenie Stráne z Važca. Po ich vystúpení pookriali srdcia rodákov aj všetkých prítomných. Predsedníčka MO MS vo Važci Gitka Hybenová svojou básňou potešila rodáčky a z úprimného srdca vyjadrené myšlienky premenila na poéziu. Na pódiu sa vystriedalo množstvo matičných kolektívov z horného Gemera a utvrdili nás v tom, že svojím cieľavedomým a aktívnym prístupom vedú svojich členov k zodpovednosti, úcte k tradíciám a láske k folklóru. Predstavil sa Folklórny súbor Haviar z Rožňavy, ktorý svojou činnosťou prispieva do folklórneho života už tridsaťštyri rokov. Okrem tanečnej, mužskej a ženskej speváckej zložky pri súbore už skoro rok pôsobia aj dva detské súbory Malý Haviar a Deti FS Haviar. Piesňami prišla zhromaždenie obveseliť aj spevácka skupina seniorov z Dobšinej Dobšinky s hudobným sprievodom Oľgy Benediktyovej a s Jánom Gallom.

Prvý podpredseda MS Marek Hanuska prítomných matičiarov pozdravil milými slovami a nezabudol ani na historické fakty spojené s činnosťou a históriou MS. Senior Gemerského seniorátu Radovan Gdovin vo svojom príhovore spomenul neoceniteľný prínos Cyrila a Metoda, vyzdvihol dôležitosť nášho jazyka a ľudskej viery. O storočnici práporu radiačnej, chemickej a biologickej obrany v Rožňave porozprával Jaroslav Šip. Do príhovorov prispel aj zástupca primátora mesta Rožňava Ján Lach a s radosťou asistoval pri odovzdávaní pamätných listov.

Desaťročné jubileum oslavovali aj niektoré folklórne telesá, ako napríklad aj FSk Hrabina z Nižnej Slanej, ktorý okrem spevu zaujal aj novou piesňou v podaní dvojice Martin Gallík a Ján Kalina, a fotoknihou k nášmu výročiu. Ďalším jubilantom bol FS Dubina z Rožňavy. Zaplnili celé pódium a roztancovali všetkých prítomných. Aj Fsk Bučina z Pače tento rok slávi svoje narodeniny a zaspievali nám svoje „pačanské piesne“.

Azda najstarším naším folklórnym zoskupením je Fsk Hôra z Rejdovej, ktorá má svojrázne nárečie, zvyky a obyčaje. Zaspievali niekoľko krásnych lehotských piesní. Bystränky prišli spevom a tancom podporiť aj svoju vedúcu a pracovníčku D MS Tatianu Tomkovú a zároveň reprezentovať svoju obec, zvyky a tradície.

Aj napriek únave po dlhej ceste z vystúpenia v Čiernej Hore svojím tancom potešil tiež FS Stromíš z Vlachova, sprevádzaný ľudovou hudbou Petra Gecelovského. FS Genšenky z Honiec – tiež jubilujúca partia, zakončil vystúpenia folkloristov z Gemera. Záver patril hosťom. Miroslava Podhorová, ktorá účinkuje v FS Jánošík vo Fiľakove a zároveň je už deväť rokov aj vedúcou DFS Jánošík vo Fiľakove, zaspievala spolu s vnučkou Katkou. V druhom bloku vystúpilo Folklórne združenie Stráne z Važca. Predviedlo zbojnícke pásmo, ktoré osviežilo celé podujatie. Vyvrcholením slávnosti bol spoločný spev národnej piesne Kopala studničku, ktorej nápev sa stal základom pre štátnu hymnu Slovenskej republiky.

Ďakujeme všetkým matičiarom, všetkým účinkujúcim a prítomným za užasnú atmosféru, ktorú spoločne vytvorili.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V dvojčísle SNN 28 – 29/2019 sme vám položili otázku, kto bol prvý predseda Matice slovenskej. Správna odpoveď mala znieť: Prvým predsedom MS bol Štefan Moyses. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Juraj Kevický, Poprad; David Lehocký, Trenčín; Anežka Bírešová, Topoľčany.
Prakticky od začiatku tohto roka žijeme v znamení významných storočníc. Jedným z tých mimoriadnych jubileí je storočnica oživotvorenia Matice slovenskej, ktorú si onedlho pripomenieme. **Kedy sa tak stane?**
Svoje odpovede posielajte na známu redakčnú adresu našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do ďalšieho vydania SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

3. augusta

– pred sto päťdesiatimi piatimi rokmi (1864) zasiahlo dediny na úpätí Malých Karpát a v okolí Trnavy také silné krupobitie, aké si nepamätali ani najstarší obyvatelia a nenašla sa ani zmienka o čomsi podobnom v obecných kronikách; krúpy ako holubičie vajíčka pokryli záhrady, vinohrady a polia, kam oči dovideli, živel narobil obrovské škody a úplne zničil úrodu v Dubovom, Špačinciach a Dechticiach

– stodesať rokov od narodenia akad. mal. Eugena Lehotského (1909 – 1970), predstaviteľa výtvarnej skupiny Generácia 1909

4. augusta

– sto tridsaťpäť rokov, čo sa narodil Vladimír Konštantín Hurban (1884 – 1950), vnuk J. M. Hurbana, autor sedemdesiatich divadelných hier a próz pre deti; život prežil medzi Slovákmi v Srbsku, známy je najmä pod menom Vladimír Hurban Vladimírov alebo skratkou VHV

5. augusta

– pred sto rokmi (1919) sa v Martine konalo oživujúce zhromaždenie Matice slovenskej, Živeny a Muzeálnej slovenskej spoločnosti; MS prijala nové stanovy a zvolila si vedenie, začali sa novodobé dejiny národnej kultúrnej a vlastivednej ustanovizne

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil lekár, odporca pofebruárového režimu v ČSR, v rokoch 1951 – 1964 väznený, organizátor „tajnej cirkvi“ a Sviečkovej manifestácie MUDr. Silvester Krčméry (1924 – 2013); krátko pred smrťou mu prezident I. Gašparovič udelil Rad Ľudovíta Štúra

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi zomrela obľúbená spisovateľka pre deti, redaktorka časopisu Slniečko a potom roky neúnavná prispievateľka do detských časopisov, sestra Martina Rázusa Mária Rázusová-Martáková (1905 – 1964), autorka vyše štyridsiatich kníh, prekladateľka z ruštiny, francúzštiny a nemčiny

– šesťdesiatky sa dožíva bývalý náš hokejista Anton Šťastný, ktorý veľkú časť svojej športovej kariéry prežil v zámorí

6. augusta

– dvestodvadsať rokov od narodenia Jána Andraščíka, doktora teológie, národného buditeľa na východnom Slovensku (1799 – 1835)

7. augusta

– pred štyristo sedemdesiatimi rokmi (1549) pod Muránskym hradom sťali rytiera Mateja Bašu a trinástich členov jeho bandy; podvodne sa zmocnil hradu Muráň, násilím hradov Sitno, Jelenec, Hrušov a Levice, terorizoval okolie, vykrádal kaštiele a kupecké domy, odtiaľ hanlivé slovko „bašovať“

– dvesto rokov od narodenia spisovateľa a folkloristu Augusta Horislava Škultétyho (1819 – 1892), organizátora prvých slovenských gymnázií, autora učebníc a kníh pre deti a mládež

9. augusta

– tridsaťpäť rokov od smrti zakladateľa slovenskej modernej hygieny ako vedy profesora MUDr. Vojtecha Muchu (1902 – 1984)

– bývalá reprezentantka SR v behu na lyžiach Alena Procházková oslavuje tridsaťpäťku

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00179027, IČO 36418404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grössling ová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Jaroslav Chovanec, Štefan Martinkovič, Veronika Matušková, Ján Čomaj, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j. 1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180 USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.